

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Katedra právních oborů, řízení a ekonomiky

Bakalářská práce

Domácí vězení jako alternativní trest

Vypracovala: Marcela Koutková
Vedoucí práce: JUDr. Ing. Daniel Prouza, Ph.D.

České Budějovice 2015

Abstrakt

Tématem odevzdané bakalářské práce je domácí vězení jako alternativní trest. Jde o poměrně nový druh trestu v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb., který nabyt účinnosti dne 1. 1. 2010. Základ trestu spočívá v rozvoji restorativní justice, která se zajímá o budoucí následky uloženého trestu.

Lidská společnost už od počátku své existence určitým způsobem trestala jedince, kteří svým jednáním narušovali její chod. Účel trestu a jeho forma se měnily rozvojem společnosti a vývojem práv jednotlivců. V dnešní době je nejčastěji ukládaným trestem trest odnětí svobody, který spočívá v izolaci pachatele a ochraně společnosti před případnou trestnou činností. Vzhledem k tomu, že smýšlení dnešní společnosti prosazuje větší humanizaci, došlo ke zrodu alternativ k trestu odnětí svobody. Pro jejich uložení existuje několik důvodů.

Jedním z alternativních trestů je již zmíněný trest domácího vězení, jehož součástí mohou být přiměřená opatření a přiměřená omezení. Význam trestu je sociální i ekonomický. Přestože byl postoj k trestu domácího vězení z počátku u některých odborníků i veřejnosti poněkud skeptický, ve výsledku celkového hodnocení převyšují pozitiva. Součástí trestu domácího vězení je elektronický monitoring odsouzených, který bude zajišťovat neustálou kontrolu prostřednictvím elektronického náramku připevněného k tělu odsouzeného. Přestože zkušební provoz elektronického monitoringu proběhl úspěšně, dochází z finančních důvodů ke kontrole výkonu trestu domácího vězení stále prostřednictvím pracovníků probační a mediační služby ČR.

Probační a mediační služba ČR úzce souvisí s trestem domácího vězení. Její právní úpravu najdeme v zákoně č. 257/2000 Sb. Činnost pracovníka probační služby nastává už před rozhodnutím soudu o uložení trestu domácího vězení a probíhá až do ukončení výkonu trestu odsouzeného.

Klíčová slova: trest, trest odnětí svobody, trest domácího vězení, probační a mediační služba

Abstract

The theme of this thesis is house arrest as an alternative punishment. It is relatively a new kind of punishment Act No. 40/2009 Coll., criminal code, which came in force on 1. 1. 2010. It is based on the development of restorative justice, which takes interest in the future consequences of the given sentence.

Since the existence of the human society there have always been certain punishments for those who somehow disrupted the run of society by their behaviour. Its purpose and form has changed through in the process of community development and the development of individual rights. Nowadays, the most common imposed punishment is imprisonment, which is an isolation for the perpetrators and a society protection from possible criminal activity. Alternatives to imprisonment were founded due to the fact that the mentality of today's society supports greater humanization. There are several reason for their storing.

One of the alternative punishment is the already mentioned house arrest which can include adequate measures and reasonable restrictions. The meaning of punishment is social and economical. Although the attitude to house arrest at the beginning was quite sceptical from some professionals and the public, the result of the overall rating outweigh positives. One of the components of house arrest is the electronic monitoring of convicts, which will ensure constant checks through an electronic bracelet attached to the body of the convict. Although the trial operation of electronic monitoring has been successful there are financial reasons to check the prosecution of a sentence of house arrest by employees of Probation and Mediation Service of the Czech Republic.

Probation and Mediation Service of the Czech Republic is closely related with house arrest. Pursuant to Act No. 257/2000 Coll. The activity of the worker of the Probation Service starts before the court's decision about house arrest and continues till the completion of the sentence of the convicted.

Key words: punishment, imprisonment, house arrest, Probation and Mediation Service

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Marcela Koutková

Poděkování

Tímto způsobem chci poděkovat vedoucímu bakalářské práce panu JUDr. Ing. Danielu Prouzovi PhD. za cenné rady, připomínky a za čas, který mi věnoval při vedení mé práce. Také chci poděkovat za cenné informace panu Mgr. Martinu Pilnému z Probačnických a mediačních služeb v Českých Budějovicích.

Obsah

Úvod	7
1 Trest	8
1.1 účel.....	9
1.2 funkce.....	11
2 Trest odnětí svobody.....	13
2.1 alternativní tresty	16
2.2 druhy alternativních trestů	18
2.3 důvod uložení.....	22
3 Domácí vězení jako alternativa	23
3.1 význam domácího vězení.....	26
3.2 výhody a nevýhody domácího vězení.....	26
3.3 elektronický monitoring odsouzeného	27
3.4 výkon trestu ve věznici versus výkon trestu prostřednictvím domácího vězení... 31	
4 Probační a mediační služba v ČR.....	36
4.1 činnosti pracovníka mediační a probační služby	41
4.2 probace ve vztahu k domácímu vězení	44
4.2.1 činnost probačního úředníka před rozhodnutím soudu o uložení trestu domácího vězení	44
4.2.2 činnost probačního úředníka ve fázi projednávání podmínek pro nařízení trestu domácího vězení	46
4.2.3 postupy probačního úředníka v rámci výkonu trestu domácího vězení	47
5 Závěr	50
Použitá literatura	52
Přílohy	56

ÚVOD

Bakalářskou práci na téma domácí vězení jako alternativní trest jsem si zvolila, protože mě téma již na první pohled zaujalo. Vzhledem k tomu, že trest domácího vězení je u nás poměrně nový, měla jsem možnost prostřednictvím bakalářské práce rozšířit své vědomosti a hlouběji se zabývat nejen samotným trestem domácího vězení, ale i přemýšlet o trestu jako takovém, nebo nahlédnout do činnosti probační a mediační služby, jenž s trestem domácího vězení úzce souvisí, neboť je nedílnou součástí kontroly výkonu trestu.

Trest je nástrojem práva, jehož prostřednictvím jsou zajišťována práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob a ochrana společnosti. Účelem trestu je způsobit pachateli, který jednal v rozporu se zákonem, přiměřenou újmu. Zároveň trest působí jako individuální a generální prevence.

Vývoj moderní společnosti ovlivnil trestní právo a dopomohl ke vzniku alternativních trestů, které jsou založeny především na humanizaci. Jejich dalším znakem je výkon trestu mimo věznice. Použijí se tehdy, jestliže má být uložen trest odnětí svobody, ale vzhledem k povaze pachatele a účelu trestu postačí i jeho alternativa. Poměrně novým alternativním trestem je trest domácího vězení, který nabyl účinnosti 1. 1. 2010. Jeho zavedení vychází především z restorativního pojetí trestního práva. S trestem domácího vězení jsou spojeny výhody, ale i nevýhody. Jako pozitivum bych chtěla především zmínit snížení ekonomických výdajů státu a neporušení sociálních vazeb odsouzeného. Mezi negativa jednoznačně patří zásah do soukromí osob, které žijí v jedné domácnosti s odsouzeným. Vzhledem k tomu, že stále není dořešena kontrola odsouzených prostřednictvím elektronického monitoringu, provádí kontrolu výkonu trestu domácího vězení probační a mediační služba ČR. Snad možná proto není v České republice zatím trest domácího vězení zcela využíván.

1 TREST

Pojem trest existuje od počátku lidstva. Z generace na generaci se přenášely názory a hodnoty, které upevňovaly společnost, a jimiž lidé trestali skutky, které považovali za kriminální. (Lyons, 2004, s. 11) Již od pradávna měla poškozená osoba nebo její příbuzný právo potrestat člověka, který spáchal zločin. Společnost toto jednání považovala za samozřejmé. Uznávala ho především proto, že uspokojilo její morální rozhořčenost. Postupem času státní moc získala rozhodování o výši a povaze trestu do svých rukou. (Lata, 2007, s. 57) Podle nových názorů by měl být trest především odstrašující a přiměřený zločinu. (Lyons, 2004, s. 105) Během vývoje společnosti a jejího smýšlení dochází ke změně práva a celkového pojetí lidských práv. Důležité je, že se prosazuje větší humanizace a vývoj alternativních druhů trestů. (Kuchta, Válková, 2005, s. 193)

S trestem se můžeme setkat v různých oblastech našeho života - doma, ve škole, v práci, ve sportu a především v rámci trestního práva. (Lata, 2007, s. 6) Objevuje se ve vědách jako je penologie, která se snaží prostřednictvím trestu omezit kriminalitu, v právní filozofii, která vnímá trest jako etický problém a zaměřuje se na ospravedlnění a přípustnost uložení trestu a v sociologii, která se na trest dívá jako na svébytnou společenskou instituci. Podle Durkheima trestní právo upevňuje hodnoty společnosti právě prostřednictvím trestu. (Lata, 2007, s. 55)

Hlavní stránkou trestu je újma uložená pachateli, který jedná svobodně a je za své činy odpovědný. Trest slouží jako odstrašující prostředek pro pachatele i pro veřejnost. Vede pachatele k pochopení, že jeho chování bylo špatné. (Lata, 2007, s. 54) Dále chrání hodnoty, normy a celkové fungování společnosti. Podle postoje, který k trestu stát zaujímá, ukazuje kulturní, sociální a ekonomickou úroveň společnosti. A odráží vztah mezi jedincem, který má svá práva, a státem. (Kuchta, Válková, 2005, s. 184)

S újmou úzce souvisí spravedlnost. Protiprávní jednání má být nezávisle hodnoceno a posuzováno podle stejného měřítka. (Zoubek, s. 72) Podle Novotného se stává trest spravedlivý, pokud není ani mírnější ani přísnější než je potřeba k ochraně veřejnosti před kriminálními činy. (Lata, 2007, s. 68)

Na pojem trest a trestání se dá nahlížet z různých úhlů a existuje několik definic. Podle Kanta i Hegela má pachatel právo být potrestán, vzhledem k tomu, že jako svobodná a rozumná osoba musí nést následky svého činu. Podle F. Carrara má trest na prvním místě ochránit veřejnost. Žádoucím efektem je rovněž chránit nebo napravovat zločince. Jiného názoru je Durkheim, který se na trest dívá ze sociálního hlediska. Uvádí, že trest posiluje vědomí veřejnosti a upevňuje morální hodnoty. (Lata, 2007, s. 17,18) Podle Mabbota je logické, že při spáchání trestného činu nastupuje trest. Prioritou se stává samotný čin, který ovlivňuje výši trestu. Náprava a odstrašení jsou dodatečným plusem. (Lata, 2007, s. 37)

1.1 účel

Mezi základní důvody, proč dochází k ukládání trestů, bezpochyby patří kontrola zločinnosti, celkové zabezpečení stability společenských vztahů a ochrana těchto vztahů, odvrácení protiprávního jednání, které je mířeno proti právům a svobodám občanů, také výchovné důvody, ale i přímé potrestání pachatele a hrozba sankce. (Kuchta, Válková., 2005, s. 188) Sankce přitom nesmí být tvrdší, než je nezbytně nutné. (Lata, 2007, s. 15)

Sankce je vlastně újma způsobená pachateli, který spáchal trestný čin. Přičemž nemá vliv pouze na pachatele, ale i na celou společnost. Jedná se o individuální prevenci, která se snaží o řádný budoucí život pachatele a prevenci generální, která působí výchovně na ostatní členy společnosti. V průběhu praxe, která se týká ukládání trestních sankcí pachatelům, se vytvořila zásada depenalizace, která nahrazuje trest odnětí svobody alternativními tresty a opatřeními. (Slabý, 2012, s. 12)

Účel a smysl trestu charakterizují tři teorie. První z nich je absolutní neboli retribuční teorie, jejímž základem je odplata a uložení trestu tomu, kdo spáchal zločin. (Chmelík, 2009, s. 201) Nozick definoval odplatu jako úkon, který je proveden za něco morálně špatného, zavrženíhodného a zlého. Podle závažnosti činu je určeno omezení, které je stanoveno druhem a výší trestu. Odplata je vykonávána prostřednictvím státní moci, je uplatňována obecně - při spáchání stejného zavrženíhodného činu dochází ke stejné újmě a není emočně zabarvena. Ukládá se trest, protože byl spáchán zločin.

(Lata, 2007, s. 34,35) Při retribuční teorii nejde ani tak o odstrašení nebo nápravu osob, které jednali protiprávně, ale spíše o trest jako takový, který by měl být přímo úměrný ke spáchanému trestnému činu. (Slabý, 2012, s. 12) Tak uváděl již Chammurabiho zákoník, ve kterém stálo: „*Jestliže člověk vyrazí oko jinému člověku, bude mu vyraženo oko.*“ „*Jestliže člověk zlomí jinému člověku kost, bude mu zlomena kost.*“ „*Vyrazí-li člověk zub člověku sobě rovnému, bude mu vyražen zub.*“ (Lyons, 2004, s. 23) Hlavní představitelé absolutní teorie jsou Aristoteles, Kant a Hegel. Ti jsou takového názoru, že každý člověk je svobodný, svobodně jedná a za své jednání je plně zodpovědný. Aby došlo k naplnění spravedlnosti, musí být za protiprávní jednání potrestán. (Slabý, 2012, s. 12)

Druhou koncepcí je teorie relativní, které se také říká utilitární. Jejím cílem je prevence, tedy zajímá se o budoucí následky uloženého trestu. (Chmelík, 2009, s. 201) Primárně se zaměřuje na převýchovu pachatele, především odstrašením od páchaní dalších trestních činů. (Slabý, 2012, s. 13,) Dále se zabývá otázkami nápravy, izolace a kompenzování škody nebo zohlednění zájmů poškozeného. Odstrašení spočívá v individuální prevenci, kdy je snahou odradit pachatele od dalšího protiprávního jednání, ale také generální prevenci, kdy dochází k odrazování potenciálních zločinců. Cílem nápravy je zdržení dalšího protiprávního jednání pachatele, který si uvědomil, že jeho jednání nebylo správné. Izolace je považována za nejbezpečnější ochranu společnosti, jelikož je pachatel izolován od veřejnosti a je mu zabráněno v páchaní další trestné činnosti. V neposlední řadě je cílem této koncepce restorativní justice, která napravuje škodu způsobenou protiprávním jednáním pachatele. (Lata, 2007, s. 19) Výchovně se orientuje i na celou společnost. V krajní mezi ovšem dochází k izolaci pachatele. Představitelé relativní teorie jsou Beccaria, Feuerbach a Liszt. (Slabý, 2012, s. 13, 14) Podle Cesara Beccaria, který v době osvícenství změnil pohled na trest, není účelem trestu trýznění zločince, nebo odčinění již spáchaného zločinu, ale odrazení od páchaní dalšího protiprávního jednání jak potrestaného pachatele, tak potenciálního pachatele. (Lyons, 2004, s. 107)

Poslední teorie se nazývá smíšená. Je kombinací absolutní a relativní teorie, jejímž cílem je minimalizování nedostatků, které se v předchozích teoriích vyskytují. (Chmelík, 2009, s. 201,202)

1.2 funkce

Prostřednictvím trestu se stát snaží zajistit ochranu a bezpečnost společenských vztahů, které se neustále vyvíjejí. V případě, že dojde k protiprávnímu jednání, které narušuje tyto vztahy, musí dojít k nápravě použitím sankce, která je prostředkem ochranného systému. (Chmelík, 2012, s. 20) Literatura uvádí několik pojmů, které se zabývají funkcí trestu - odplata, odstrašení, náprava, vyloučení a kompenzace. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 124)

Myšlenka odplaty (retributivní teorie) za spáchaný trestný čin, který ospravedlní jedině trest, existuje už od pradávna. A je tedy přirozená. Zabývali se jí již Kant a Hegel. (Kuchta, Válková, 2005, s. 188) Pachatel, který se rozhodne dobrovolně a ze své svobodné vůle spáchat trestný čin, je srozuměn s tím, že může být potrestán. Újma, způsobená pachateli, je uložena podle závažnosti protiprávního jednání, což vyvolává otázky jak určit závažnost trestného činu a podle čeho bude stanovena výše nebo druh újmy vzhledem k protiprávnímu jednání pachatele. Retributivní koncepce zajišťuje prostřednictvím Mezinárodní úmluvy o lidských právech spravedlivé posuzování. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 214)

Základním cílem teorie odstrašení je především individuální a generální prevence. Jak jsem již uváděla, prevence se snaží odradit jak pachatele trestného činu od dalšího podobného jednání tak i potenciálního pachatele tedy veřejnost. Prostředek, kterým je pachatel odstrašován, je jemu způsobená újma. V této teorii je přístup k pachateli a uložení trestu velmi individuální, jelikož na každého může stejné potrestání působit jinak. Např. člověk, který poprvé spáchal trestný čin a je odsouzen k jednomu roku trestu odnětí svobody, bude dobu strávenou ve vězení vnímat jako traumatizující zážitek. Naopak pro osobu, která se opakovaně dopouští trestného činu,

nebude strávený rok ve vězení znamenat nic nového a nijak ji to nepoznamená. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 215)

Nápravná neboli rehabilitační teorie se zabývá osobou pachatele a důvodem jeho protiprávního jednání. Mezi vlivy, které vedou pachatele ke kriminálnímu činu, mohou patřit rodinné prostředí a nedostatek výchovy, existenční důvody nebo psychické problémy. Cílem nápravy je především odborné jednání s pachatelem trestného činu, které rozpozná důvod, jenž vedl pachatele k protiprávnímu jednání a utlumí ho nebo úplně odstraní. Vede pachatele ke změně názoru, polepšení a lítosti nad spáchaným kriminálním činem. (Kuchta, Válková, 2005, s. 190,191) Jak uvádí lady Wootton, pachatel, u něhož je pravděpodobné, že již nespáchá jiný trestný čin a jeho možnost nápravy je vysoká, neboť se jednalo pouze o *jednorázovku*, nemusí být potrestán zvlášť dlouhodobou sankcí oproti pachateli, u kterého se nepředpokládá možnost nápravy. V tom případě je nejvhodnější sankcí jeho izolace. (Lata, 2007, s. 27)

Vyloučení, které je nazýváno teorií eliminační, spočívá v dočasném nebo trvalém odloučení pachatele od veřejnosti. Pro pachatele je nejcitelnějším trestem. (Kuchta, Válková, 2005, s. 192) Izolace spočívá zajisté v trestu odnětí svobody, který je nejspolehlivější ochranou pro společnost. Bohužel je značně nákladný. Přesto, že je společnost vyloučením pachatele trestného činu chráněna, každý trest jednou skončí a pachatel je opět na svobodě. Proto dochází k různým formám odsouzení, kdy je minimální a maximální délka trestu stanovena zákonem, a zároveň záleží i na rozhodnutí exekutivních komisí. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 219,220)

Poslední funkcí trestu je kompenzace, které se říká teorie restituční. Jejím cílem je zajistit obnovu rovnováhy v sociálních vztazích, která byla porušena protiprávním jednáním. A naplnění spokojenosti požadavků poškozených osob. (Kuchta, Válková, 2005, s. 192) V této souvislosti dochází k ukládání alternativních trestů namísto trestu odnětí svobody a k mediaci mezi pachatelem a poškozeným o způsobu a rozsahu nahrazení způsobené škody. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 218, 219)

2 TREST ODNĚTÍ SVOBODY

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., § 52 odst. 1 taxativně stanovuje druhy trestů, které mohou být pachateli trestného činu uloženy. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.) Soud je povinen se zabývat před uložením trestu skutečnostmi, které ovlivní druh trestu a jeho výměru. Nejvíce ovlivňuje uložení trestu povaha a závažnost trestného činu, která je posuzována podle chráněného zájmu, který byl trestným činem dotčen. (Chmelík a kol., 2009, s. 205) Tedy pachateli, který svým protiprávním jednáním ohrozí život nebo zdraví jiné osoby hrozí vyšší trest než pachateli, který spáchá trestný čin krádeže. (Chmelík a kol., 2010) Dále stanovení trestu určují poměry pachatele, dosavadní způsob života, možnost jeho nápravy nebo způsob provedení činu a jeho následky. Co se týká způsobu provedení činu, soud zjišťuje druh a povahu jednání nebo použité prostředky, dále okolnosti, za kterých byl trestný čin vykonán, osobu pachatele (zda byl příčetný) a míru zavinění. V neposlední řadě ovlivňují druh trestu a výměru trestu polehčující a přitěžující okolnosti upravené v § 41 a § 42. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník)

Nejpřísnější sankcí za spáchaný trestný čin je trest odnětí svobody, který má tři formy. Může být uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, kdy je pachatel povinen trest okamžitě vykonat, nebo trest odnětí svobody s podmíněným odkladem na určitou dobu, anebo podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Dohled vykonává probační pracovník. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník)

Trestem odnětí svobody je společnost chráněna před další případnou trestnou činností, kterou by pachatel mohl na svobodě spáchat. Současně tento trest působí výchovně na pachatele i společnost. Rozpětí mezi horní a dolní hranicí trestu odnětí svobody je poměrně velké. Souvisí to s faktem, že tento druh trestu lze uložit prakticky za jakýkoli trestný čin a jakémukoli pachateli. Ve zvláštní části trestního zákoníku jsou uvedeny v určitém rozpětí trestní sazby zvlášť za každý trestný čin, přičemž maximální horní hranice je 20 let. (Chmelík, a kol., 2009 s. 222) Tato hranice není překročena

ani při ukládání úhrnného trestu, souhrnného trestu a společného trestu za pokračování v trestném činu. Nejnižší možnou dolní hranici pro uložení trestu odnětí svobody nikde trestní zákoník nestanovuje, přesto Šámal uvádí, že nejnižší možná výměra trestu je 24 hodin. Při krátkodobých trestech odnětí svobody je však důležité zvážit, zda je uložení trestu potřeba k ochraně společnosti a zda povede k nápravě pachatele. V takových případech je pak na zvážení uložení jiného druhu trestu, popřípadě podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody. (Šámal. a kol., 2012, s. 749,750)

Trest odnětí svobody, který je uložen nepodmíněně, je možno vykonávat ve čtyřech typech věznic. Režim ve věznici je odstupňován podle druhu a závažnosti trestného činu. Než soud stanoví ve výroku rozsudku prostřednictvím rozhodnutí druh věznice, ve které bude odsouzený vykonávat trest odnětí svobody, zabývá se následujícími kritérii: zjišťuje informace o odsouzeném a zda již byl někdy v minulosti stíhán za protiprávní jednání, posuzuje povahu a závažnost trestného činu, pro který mu je uložen trest odnětí svobody, a bere na vědomí výměru již zmíněného uloženého trestu. (Šámal, a kol., 2012, s. 762,76) Zároveň soud rozhoduje o případném přezařování odsouzeného do jiného druhu věznice. (Šámal a kol., 2012, s. 759)

Nejmírnější režim způsobu střežení a zajišťování bezpečnosti výkonu trestu odnětí svobody je ve věznici s dohledem, následuje věznice s dozorem, s ostrahou a nejpřísnější věznicí je věznice se zvýšenou ostrahou. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.) Do **věznice s dohledem** je zařazen pachatel, který spáchal přečin z nedbalosti a zároveň nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin. V případě úhrnného nebo souhrnného trestu je podmínka stejná. Také je do věznice s dohledem umístěn pachatel, který je nejméně narušen a současně nikdy nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody nebo byl odsouzen, ale pouze za přečin z nedbalosti. Není zde umístěn pachatel úmyslného přečinu ani zločinu. Již zmíněná věznice poskytuje během výkonu trestu pachatele, který spáchal nejméně závažný trestný čin, relativně nejvíce volnosti. (Šámal a kol., 2012. s. 764) Do **věznice s dozorem** je podle §56 odst. 2 b) zákona č. 40/2009 Sb. zařazen pachatel, *„kterému byl uložen trest za přečin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin, nebo pachatel, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující*

*tři léta a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin". (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník) Do této věznice je zařazen pachatel, který již dříve alespoň částečně vykonal nepodmíněně trest odnětí svobody za úmyslný trestný čin a to i v případě, že bylo rozhodnuto podle již neplatných právních norem, nebo pachatel, kterému se po porušení podmínek přeměnil trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací nebo peněžitý trest v trest odnětí svobody. Na rozdíl od věznice s dohledem, je zde zařazen pachatel, který spáchal úmyslný přečin i zločin. (Šámal, a kol. 2012, s. 766, 767) Do **věznice s ostrahou** je podle §56 odst. 2 c) zákona č. 40/2009 Sb. poslán pachatel, „kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatel, který byl odsouzen pro přečin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem". (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník) Trest zde vykoná pachatel, který byl odsouzen minimálně na 3 roky za trestný čin spáchaný úmyslně v případě, že již dříve vykonával trest odnětí svobody za úmyslný trestný čin, dále pachatel, který spáchal úmyslný trestný čin a je mu uložena sazba převyšující 3 roky, nehledě na to, zda byl již v minulosti ve výkonu trestu. Podle § 56 odst. 3 může být výjimečně do věznice s ostrahou zařazen pachatel, který je odsouzen za přečin spáchaný z nedbalosti. Na pachatele, vzhledem k závažnosti trestného činu a stupně a povahy narušení, musí mít tento typ věznice lepší působení než jiný typ tak, aby vedl řádný život. Ve věznici je nastolen přísnější režim vzhledem k tomu, že zde vykonávají trest pachatelé závažných úmyslných trestných činů. (Šámal. a kol., 2012 s. 768) Do **věznice se zvýšenou ostrahou** je zařazen pachatel, „kterému byl uložen výjimečný trest (§54), kterému byl uložen trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny 108), kterému byl za zvlášť závažný zločin (14 odst. 3) uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let, nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu." (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník) Zde je umístěn pouze pachatel úmyslného trestného činu. (Šámal, a kol., 2010, s. 769)*

Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest, který je pachateli uložen jen za zvlášť závažný zločin, u kterého to trestní zákon výslovně dovoluje. Výjimečný trest představuje trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let a trest odnětí svobody na doživotí. Trest odnětí svobody nad 20 do 30 let se ukládá v případě, kdy závažnost zvlášť závažného zločinu je velmi vysoká nebo je zřejmé, že náprava pachatele je obzvlášť ztížená. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. taxativně uvádí, za které zločiny lze trest odnětí svobody na doživotí pachateli uložit. Jedná se o zvlášť závažný zločin vraždy, zvlášť závažný zločin obecného ohrožení, vlastizrada, teroristický útok, teror, genocidu, útok proti lidskosti, použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje, válečnou krutost, perzekuci obyvatelstva, zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků. Také sem spadá zločin zavinění úmyslné smrti jiného člověka a to ze dvou důvodů. Zaprvé byl čin proveden zvlášť zavrženíhodným způsobem nebo pohnutkou a pachatelovo jednání způsobilo zvlášť těžké a těžko napravitelné následky. Zadruhé uložení trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let pachatele nenapraví, anebo uložení tohoto trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti. (Fenyk a kol., 2010, s. 300)

2.1 alternativní tresty

Vzhledem k vývoji moderní společnosti došlo k úpravě trestního práva hmotného. Dá se předpokládat, že jde o moderní trestní normu jednadvacátého století, která je vůči stávající kriminalitě považována za účelnější a efektivnější. Nové sjednocení právních předpisů vychází především z přesvědčení, že i mimotrestními prostředky lze docílit ochrany společnosti a jejích práv a svobod. Pokud jsou k ochraně primárních společenských hodnot ostatní prostředky bezvýsledné nebo nezpůsobilé, reagují na protiprávní jednání nástroje trestního práva. (EADVOKACIE. *Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku*. [online] © 2014-2015 [2015-07-16] Dostupné z: <http://www.e-advokacie.cz/cs/clanky/trest-domaciho-vezeni-v-novem-trestnim-zakoniku>)

Dochází k humanizaci a zavádění alternativních trestů. (Šámal, a kol., 2012, s. 717) Alternativní tresty byly vytvořeny k něčemu, co je považováno za standartní. (Sotolář, a kol., 2001, s. 89) Jejich zavádění a rozšiřování je v praxi ovlivněno několika faktory, mezi které patří organizační, ekonomické a technické možnosti výkonu. Alternativy jsou také omezeny sociální skladbou pachatelů a podmínkami stanovenými pro ukládání a výkon jednotlivých trestů nespojených s odnětím svobody. Ke zvýšení úspěšnosti a efektivnosti výkonu alternativních trestů došlo po přijetí zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. (Šámal, a kol., 2012, s. 717)

V našem trestním právu je univerzálním trestem trest odnětí svobody. Univerzální z toho důvodu, že může být uložen pachateli prakticky za jakýkoli trestný čin. (Sotolář, a kol., 2001, s. 89) Časté ukládání tohoto trestu způsobilo přeplnění věznic a ztížilo nápravné působení na pachatele. (Kalvodová, 2002, s. 109) Proto byly vytvořeny tzv. alternativy k trestu odnětí svobody, které představují ostatní tresty, jenž nesouvisí s izolací ve vězení. (Sotolář, a kol., 2001, s. 89) Jejich vývoj plynul třemi základními směry. První směr se snaží o zmírnění intramurálního detenčního charakteru odnětí svobody. Jedná se o aktivity mimo vězení, např. výchovné programy, které odsouzený vykonává zároveň s výkonem trestu odnětí svobody. Pod druhý směr spadají typické alternativní tresty, jako jsou peněžité tresty nebo veřejně prospěšné práce, bez intramurální detence. A třetí směr se přímo zaměřuje na nahrazování trestu odnětí svobody. Pod charakterem tohoto směru si lze představit podmíněné odsouzení a upuštění od potrestání. (Kalvodová, 2002, s. 109,110)

Nejprve byl názor některých odborníků k alternativním trestům poněkud skeptický. I veřejnost zaujímala spíše negativní postoj. Oporou pro alternativní tresty se stala mezinárodní organizace OSN a Rada Evropy. Obě organizace přijaly v tomto směru několik důležitých dokumentů, které obsahovaly doporučení, aby docházelo ke snížení negativních účinků trestu odnětí svobody a ke snížení vězeňské populace, dále obsahovaly definice různých opatření, která nejsou spojována s odnětím svobody. (Kalvodová, 2002, s. 110,111)

2.2 druhy alternativních trestů

Trest obecně prospěšných prací je uložen pachateli, který spáchal jakýkoli přečin. Jako samostatný trest bude uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu není nutné ukládat jiný trest. Přihlíží se i k osobě a poměrům pachatele. Naopak soud neuloží trest pachateli, který byl v posledních třech letech ve výkonu trestu obecně prospěšných prací a z důvodu porušení podmínek trestu byl trest přeměněn na trest odnětí svobody. Soud také přihlíží ke zdravotnímu stavu pachatele. Trest představuje pro odsouzeného povinnost vykonat ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům. Práce se týká údržby veřejných prostranství, úklidu a údržby veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech, které jsou vykonávány ve prospěch obce, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, zabývajících se vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností. Výměra trestu je dána zákonem a to od 50 do 300 hodin. Součástí trestu mohou být přiměřená omezení a povinnosti, které motivují pachatele k řádnému životu. A povinnost nahradit způsobenou škodu nebo odčinit nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení získané přečinem. Dále zákon uvádí, že tento trest musí odsouzený vykonat osobně, ve svém volném čase, bez finanční odměny a nejdéle do dvou let ode dne, kdy mu byl výkon trestu nařízen. Do této doby není započítávána doba, během které odsouzený vykonával trest odnětí svobody, byl ve vazbě nebo trest nemohl vykonávat kvůli zdravotnímu stavu nebo zákonné překážce. Trest obecně prospěšných prací může být podle § 65 odst. 2 a), b), c) zákona č. 40/2009 Sb. přeměněn na trest domácího vězení, peněžitý trest a trest odnětí svobody. Jakmile odsouzený k trestu obecně prospěšných prací trest vykoná nebo je od trestu upuštěno, je na něj pohlíženo, jako by odsouzen nebyl. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Peněžitý trest je pachateli uložen za úmyslný trestný čin, kterým nezákonně získal, nebo se snažil získat, majetkový prospěch pro sebe nebo pro někoho jiného. Soud může tento trest uložit také za přečin, pokud usoudí, že je peněžitý trest

dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele. Může ho uložit i za trestný čin, za který to zákon umožňuje. Součástí peněžitého trestu je stanovení denní sazby, kterou bude odsouzený povinen platit každý den. Denní sazba je v rozmezí od 20 - 730 celých denních sazeb a peněžní hodnota jedné denní sazby je v rozmezí od 100 do 50 000 Kč. Z toho vyplývá, že při nejnižší denní výměře odsouzený zaplatí 2 000 Kč a při nejvyšší výměře až 36 500 000 Kč. Zaplacené částky připadají státu. Počet denních sazeb je stanoven podle povahy a závažnosti spáchaného trestného činu. Výše částky je určena podle majetkových poměrů pachatele, především podle jeho čistého příjmu. Jestliže se dá předpokládat nedobytnost peněz, soud tento trest neuloží. Pokud nebude trest vykonán, hrozí odsouzenému náhradní trest odnětí svobody až na čtyři roky. Peněžitý trest může být přeměněn v trest domácího vězení nebo v trest obecně prospěšných prací. Podle § 69 odstavce 3 zákona č. 40/2009 Sb. dojde k přeměně peněžitého trestu v trest odnětí svobody. Pokud bude trest vykonán nebo bude od jeho výkonu pravomocně upuštěno, pohlíží se na pachatele jako by nebyl odsouzen. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Jestliže, je pachatel odsouzen k výjimečnému trestu, anebo za zvlášť závažný zločin, jehož prostřednictvím se snažil pro sebe nebo někoho jiného získat nebo dokonce získal majetkový prospěch, může soud pachateli uložit **trest propadnutí majetku**. Zároveň může být tento trest uložen za spáchaný zločin, za který to trestní zákoník výslovně dovoluje. Může být uložen i jako samostatný trest. Pokud se tento trest netýká veškerého majetku, určí soud, která část majetku propadá. Nesmí se to však týkat věcí potřebných k uspokojení základních životních potřeb odsouzeného nebo osob, za které je odsouzený ze zákona povinen pečovat. Veškerý propadlý majetek připadá, stejně tak jako v případě peněžitého trestu, státu. Výrokem o propadnutí majetku zaniká společné jmění manželů. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Alternativní trest **propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty** je použit v případě, že již zmíněná věc či majetek je majetkem pachatele a byl užit nebo určen ke spáchání trestné činnosti, nebo kterou pachatel protiprávním jednáním získal

nebo byl touto věcí odměněn. Soud může trest uložit, jen jde-li o věc nebo jinou majetkovou hodnotu náležející pachateli. Před právní mocí rozhodnutí je zakázáno odcizit propadlou věcí nebo jinou majetkovou hodnotu či jinak mařit trest propadnutí věcí nebo jiné majetkové hodnoty. V případě, že by pachatel věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou by mohl soud prohlásit za propadlou, zničil, poškodil, zcizil, odstranil nebo zužitkoval, nebo jinak překazil její propadnutí, může soud uložit propadnutí náhradní hodnoty. Výše náhradní hodnoty, kterou určuje znalecký posudek nebo je stanovena na základě odborného vyjádření, odpovídá hodnotě původní propadnuté věcí nebo jiné majetkové hodnoty. Propadnutá věc nebo jiná majetková hodnota připadá státu. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Pod trestem **zákazu činnosti** si lze představit zákaz výkonu určitého zaměstnání, povolání, funkce nebo činnosti, kterou lze vykonávat pouze na zvláštní povolení, nebo jejíž výkon řeší jiný právní předpis. Tento trest ukládá soud pachateli, který spáchal trestný čin právě v souvislosti se zakázanou činností, na jeden rok až deset let. Jako samostatný trest je zákaz činnosti uložen, jestliže to dovoluje zákon a pokud není zapotřebí uložit pachateli jiný trest. Zákon také upravuje dobu výkonu trestu. Do této doby se nezapočítává čas, během kterého pachatel vykonával trest odnětí svobody. Započítává se ale doba, během které bylo pachateli před právní mocí rozsudku oprávnění k činnosti, která je předmětem zákazu, v souvislosti s trestným činem odňato podle jiného právního předpisu nebo na základě opatření orgánu veřejné moci nesměl již tuto činnost vykonávat. Po ukončení výkonu trestu je na pachatele pohlíženo, jako by nebyl odsouzen. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Zákaz pobytu je uložen pachateli z důvodu ochrany veřejného pořádku, rodiny, zdraví, mravnosti nebo majetku na jeden rok až deset let. Soud se rozhodne pro uložení zákazu pobytu po zjištění dosavadního způsobu života pachatele, a jestliže pachatel spáchal úmyslný trestný čin. Cílem trestu je zakázat odsouzenému setrvávat na určitém místě po dobu jeho výkonu. Jestliže má pachatel vážné důvody ke zdržení se na místě, které je soudem označeno za zakázané, musí mít povolení. Jako samostatný trest je zákaz pobytu uložen za trestný čin, za nějž zákon stanovuje výkon trestu odnětí svobody s horní hranicí tři roky a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného

činu a osob a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba. Výkon trestu odnětí svobody se nezapočítává do doby výkonu zákazu pobytu. Zároveň může soud pachateli uložit přiměřená omezení a povinnosti. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Jestliže pachatel spáchal úmyslný trestný čin ve spojení se sportovní, kulturní nebo jinou společenskou akcí, uloží soud pachateli zákaz vstupu na tyto akce až na deset let. Trest zákazu vstupu spočívá v zakázání účasti na stanovených sportovních, kulturních a jiných společenských akcích. Aby se zajistila pachatelova neúčast na sportovních, kulturních a jiných společenských akcích, které jsou pachateli zakázané, je mu uložena povinnost spolupracovat s probačním úředníkem. Spolupráce představuje dodržování probačního plánu, dodržování výkonu stanoveného programu sociálního výcviku a převýchovy, programu psychologického poradenství a dostavit se k určenému útvaru Policie České republiky v době konání zakázané akce. Doba výkonu trestu odnětí svobody se nezapočítává do doby výkonu **trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.** (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Podmínkou pro uložení trestu **ztráty čestných titulů nebo vyznamenání** je spáchání úmyslného trestného činu ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky a odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, která má sazbu nejméně na dvě léta. Podstatou trestu je odebrání odsouzenému jeho vyznamenání, čestná uznání a jiné čestné tituly, které mu byly uděleny podle vnitrostátních právních předpisů. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Soud uloží **ztrátu vojenské hodnosti** za stejných podmínek jako ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání. V případě uložení trestu se odsouzenému snižuje hodnost na hodnost vojína. Tento trest lze uložit i vedle jiného trestu, pokud to vyžaduje kázeň a pořádek v ozbrojených silách. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Vyhoštění z území České republiky se vztahuje na pachatele, který není občanem České republiky. Trest lze uložit vedle jiného trestu, jestliže to vyžaduje bezpečnost lidí nebo majetku. Anebo jako samostatný trest, pokud soud uzná, že uložení

jiného trestu není třeba. Sazba uložení trestu se pohybuje od jednoho roku do deseti let, nebo na dobu neurčitou. Zákon taxativně stanovuje podmínky, kdy nemůže být trest vyhoštění soudem uložen. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Dalším alternativním trestem je **domácí vězení**, kterým se budu podrobně zabývat ve třetí kapitole.

2.3 důvod uložení

Alternativní trest bude použit tehdy, jestliže má být pachateli uložen trest odnětí svobody, ale vzhledem k jeho osobě a účelu trestu postačí i jiný trest. (Kalvodová, 2002, s. 114) Jak jsem již zmiňovala výše, důvodem ukládání alternativních trestů je přeplněnost našich věznic. Tím, že pachatel není izolován ve věznici, na něj nepůsobí během výkonu trestu negativními vlivy, ani nedochází k traumatům z pobytu ve vězení. Hlavním cílem alternativních trestů je ponechání odsouzeného v jeho sociálním prostředí.

3 DOMÁCÍ VĚZENÍ JAKO ALTERNATIVA

Primárním trestem za spáchaný trestný čin je trest odnětí svobody. Nejvýznamnější alternativou k tomuto trestu je trest domácího vězení, který je uveden v zákoně č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku, konkrétně v ustanoveních § 60 a § 61. (Šámal.a kol., 2012, s. 815) Podle zákona č. 330/2011 Sb. se stává domácí vězení alternativním trestem k trestu obecně prospěšných prací tehdy, pokud odsouzený v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky trestu nebo nevykonal zbytek trestu. (ČESKO. Zákon ze dne 7. října 2011, který se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů) V rámci českého justičního systému existují další čtyři podoby domácího vězení: jestliže nebyl peněžitý trest vykonán ve stanovené lhůtě, může jej soud přeměnit na trest domácího vězení; jestliže odsouzený vykonal polovinu trestu odnětí svobody, může být formou propuštění z výkonu trestu jeho trest přeměněn na domácí vězení; v případě soudem uložené povinnosti podmíněně propuštěnému ve zkušební době vzniká zdánlivé domácí vězení; v případě, že je odsouzený podmíněně propuštěn a současně mu byl nařízen dohled na počátku zkušební doby, je soudem uložená povinnost považována za trest domácího vězení. (PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Domácí vězení*. [online] © 2002-2014 [cit. 2015-07-17]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>)

Soud může uložit trest domácího vězení pouze za spáchaný přečin, pokud lze předpokládat, že tento druh sankce postačí vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele. Další podmínkou uložení trestu je pachatelův písemný slib, v němž potvrzuje, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a během výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Horní hranice trestu je stanovena až na dvě léta, dolní hranice není zákonem uvedena. Trest domácího vězení je možné uložit i vedle jiného trestu. V takovém případě se přihlíží k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Odsouzený je povinen zdržovat se během výkonu trestu domácího vězení v určeném obydlí nebo v jeho části a to v časovém období, které stanovil soud. Výjimku tvoří vážné důvody, které mohou odsouzenému ve výkonu trestu bránit. Mezi tyto důvody patří výkon zaměstnání nebo povolání či nutnost využití zdravotních služeb v zařízení, které je k tomu příslušné. Orgán činný v trestném řízení má právo vyžádat si od poskytovatele zdravotních služeb potvrzení této skutečnosti. Již zmíněné vytyčení času, během kterého se musí odsouzený zdržovat v obydlí nebo v jeho části je stanoveno v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna. V úvahu je brána pracovní doba a čas, který odsouzený potřebuje k cestě do zaměstnání, dále k péči o nezletilé děti, popřípadě k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí. Jestliže je odsouzený nábožensky založený, může mu soud povolit návštěvy pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Součástí výkonu trestu domácího vězení může být uložení přiměřených omezení nebo přiměřených povinností, jejichž účelem je vést pachatele k řádnému životu. Jedná se o povinnost podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace, podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku, převýchovy a psychologickému programu. Mezi další povinnosti patří zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí, které souvisí se stykem s určitými osobami, zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob. Zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích, sázek, alkoholických nápojů, nebo jiných návykových látek. V neposlední řadě je tu povinnost uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku a veřejně se osobně omluvit poškozenému nebo mu poskytnout přiměřené zadostiučinění. Součástí výkonu trestu domácího vězení je ve většině případů povinnost odsouzeného podle svých možností nahradit či jinak odčinit škodu nebo nemajetkovou újmu způsobenou poškozenému, případně má odsouzený povinnost vydat bezdůvodné obohacení získané trestným činem. (ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.)

Vyhláška č. 456/2009 Sb. o kontrole výkonu trestu domácího vězení, která nabyla účinnosti dnem 1. ledna 2010, uvádí úkony, které jsou v rámci výkonu trestu

domácího vězení prováděny. Především jde o namátkové kontroly prováděné probačním úředníkem v místě výkonu trestu odsouzeného, které souvisí s vedením dokumentace o výkonu kontroly. Dále je hodnoceno, zda odsouzený plní soudem uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti a dohlíží se na nahrazení škody, která vznikla poškozenému jako důsledek protiprávního jednání odsouzeného. Součástí kontroly je i prověřování důvodů porušení podmínek trestu. V případě porušení dochází k informování soudu o porušení. Dohled nad odsouzeným může být prováděn také prostřednictvím elektronického kontrolního systému. (Vyhláška ze dne 11. prosince 2009 o kontrole trestu domácích vězení.)

Další vyhláška č. 458/2009 Sb. upravuje stanovení denní sazby připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácích vězení a způsob úhrady. Odsouzený, který přinejmenším částečně vykonával trest domácích vězení je ze zákona povinen uhradit náklady výkonu trestu, které představují částku 50 Kč za každý kalendářní den. Jakmile odsouzený ukončí výkon trestu domácích vězení, je soudem vyzván k úhradě nákladů souvisejících s výkonem trestu. Ode dne doručení s upozorněním má odsouzený třicet dnů na to, aby na účet soudu uhradil stanovenou částku. Jestliže částka nebude zaplacená, bude vymáhána podle jiných právních předpisů. Vzhledem k délce uloženého trestu je, po rozhodnutí soudu, úhrada nákladů možná i v průběhu výkonu trestu. Podmínkou je vykonání trestu v délce alespoň jednoho měsíce. V takovém případě má odsouzený na úhradu nákladů pouze deset dnů ode dne doručení s upozorněním. (Vyhláška ze dne 11. prosince 2009, kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody a způsob úhrady.)

Zákon také upravuje možnost přeměny trestu domácích vězení v trest odnětí svobody, pokud se pachatel vyhýbá nástupu výkonu trestu domácích vězení v době od odsouzení do skončení výkonu trestu, jestliže odsouzený neuvede podstatné a důležité důvody, kvůli kterým porušuje sjednané podmínky výkonu trestu, nebo jiným způsobem maří výkon tohoto trestu nebo ve stanovené době uložený trest nevykonává. Doba odnětí svobody je určena každým i jen započatým dnem, ve kterém nebyl trest domácích vězení vykonán, přičemž jeden nevykonaný den trestu domácích vězení je přeměněn na jeden den odnětí svobody. (JUSTICE.CZ. *Právní úprava trestu domácích*

vězení. [online] [cit. 2015-07-15] Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=6370&d=338776>

3.1 význam domácího vězení

Domácí vězení spočívá v zanechání odsouzeného v přirozeném prostředí jeho domova, a v povinnosti dodržovat zákonem stanovené podmínky trestu. I když je odsouzený omezen na svých právech - např. svoboda volného pohybu, je domácí vězení považováno za lepší řešení jak pro dotyčného pachatele, který neztrácí sociální kontakt s rodinou či společností, tak pro poškozeného, který se může dříve dočkat plné a včasné kompenzace utrpěné újmy. (Šámal. a kol., 2012, s. 818)

Realizace trestu domácího vězení nastala kvůli nynějšímu stavu vězeňství a jeho předpokládanému vývoji. Důvodem implementace byla také ekonomická situace v justici i v celé České republice. (VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Elektronický monitoring odsouzených*. [online] © 2012 [cit. 2015-07-17] Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-odsouzenych>)

3.2 výhody a nevýhody domácího vězení

Jako hlavní argumenty pro zavedení trestu domácího vězení jsou obecně uváděny finanční úspory oproti výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích. Mezi další výhodu patří ponechání odsouzeného v jeho přirozeném prostředí. Díky tomu nedochází k přetrhání sociálních vazeb mezi odsouzeným a rodinnými příslušníky a dochází k lepší integraci odsouzeného do společnosti. Jako další pozitivum bych chtěla zmínit, že odsouzený není vystaven negativním vlivům vězeňského prostředí a vzhledem k tomu, že je mu umožněno nadále vykonávat svou práci, neztrácí pracovní návyky a je pro něj snazší uhradit škodu způsobenou oběti trestného činu. (EADVOKACIE. *Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku*. [online] © 2014-2015 [2015-07-16] Dostupné z: <http://www.e-advokacie.cz/cs/clanky/trest-domaciho-vezeni-v-novem-trestnim-zakoniku>)

Trest domácího vězení má i své nevýhody. Ty vnímají především osoby, které žijí ve společné domácnosti s odsouzeným. Od nich totiž není požadován souhlas s výkonem tohoto trestu, a proto se mohou cítit dotčeni na svém právu nedotknutelnosti obydlí. Jako negativum je také uváděn fakt, že trest může být uložen pouze osobám, které mají jisté zázemí. Asi těžko bude trest domácího vězení uložit osobě bez přístřeší. Bohužel ještě není zaveden elektronický monitoring odsouzených, proto je jako mínus považována chybějící neustálá kontrola. (EADVOKACIE. *Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku*. [online] © 2014-2015 [2015-07-16] Dostupné z: <http://www.e-advokacie.cz/cs/clanky/trest-domaciho-vezeni-v-novem-trestnim-zakoniku>)

3.3 elektronický monitoring odsouzeného

Elektronický monitoring slouží jako prostředek kontroly výkonu trestu domácího vězení. Je mnohem účinnější než namátkové kontroly probační a mediační služby, neboť umožňuje kdykoli okamžité odhalení porušení výkonu trestu. Pozitivem je také skutečnost, že čas, který by museli pracovníci probační a mediační služby věnovat fyzické kontrole, mohou strávit přímou probační nebo mediační prací s odsouzeným. (JUSTICE.CZ. *Nejčastěji kladené dotazy*. [online] © [cit. 2015-07-17] Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=6367&d=338796>)

Nástrojem pro monitorování odsouzeného je elektronický náramek (viz příloha 1), který je dotyčnému připevněn na kotník. Náramek představuje plastovou pásku, v níž je zabudován elektronický čip, který pořád vydává signál přijímaný řídicí jednotkou. Kontrolní středisko dohlíží pomocí počítačového systému na spojení náramku s řídicí jednotkou, které nastává v pravidelném časovém úseku. Jestliže dojde k přerušení spojení, má pracovník střediska za úkol zjistit důvod této situace. Pokud se zjistí, že příčinou přerušení není porucha náramku nebo řídicí jednotky, nýbrž svévolné opuštění místa výkonu trestu domácího vězení, musí být informován probační úředník nebo příslušný soud. (VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Elektronický*

monitoring odsouzených. [online] © 2012 [cit. 2015-07-17] Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-odsouzenych>)

V rámci součinnosti s provozovatelem elektronického kontrolního systému provádí Probační a mediační služba ČR kontrolu výkonu trestu. Kontrola spočívá v instalaci a deinstalaci elektronického kontrolního systému v místě výkonu trestu, v instalaci a deinstalaci elektronického náramku na těle odsouzeného, odsouzený musí být instruován o fungování elektronického kontrolního systému a o tom, že je zcela nepřijatelný jakýkoli zákrok do tohoto systému ze strany odsouzeného nebo jiné neoprávněné osoby, dále spočívá ve sledování odsouzeného na stanoveném místě v určenou dobu elektronickým kontrolním systémem, v přezkoumání přístupnosti a správného provozu elektronického kontrolního systému. V neposlední řadě spočívá v evidenci zanesených situací nepřítomnosti odsouzeného v místě a čase výkonu trestu domácího vězení. (Vyhláška ze dne 11. prosince 2009 o kontrole výkonu trestu domácího vězení.)

Během kontroly je od odsouzeného vyžadována spolupráce. Odsouzený je povinen strpět na svém těle elektronický náramek 24 hodin denně po dobu výkonu trestu a musí povolit, za přítomnosti probačního úředníka, vstup do obydlí také zástupci provozovatele elektronického kontrolního systému v případě instalace, deinstalace, údržby a kontroly funkčnosti systému. Po instalaci odsouzený a zástupce provozovatele elektronického kontrolního systému podepíší převzetí, jehož součástí jsou podmínky pro provoz elektronického kontrolního systému, které odsouzený musí dodržovat. (Vyhláška ze dne 11. prosince 2009 o kontrole výkonu trestu domácího vězení.)

Dne 1. 7. 2012 byl zahájen zkušební provoz s názvem Elektronický monitoring odsouzených. V průběhu prvního měsíce proběhlo zaškolení účastníků z řad probační a mediační služby a získání odsouzených pro tento výzkum. V následujícím čtyřměsíčním experimentu bylo hlavním cílem vyzkoušet provoz elektronického monitorování jako takový. Zjištěné informace měly sloužit jako podklady pro přípravu širšího a standardního zavedení elektronického monitoringu do praxe. Bylo zajištěno

25 monitorovacích zařízení, ale zájem odsouzených byl téměř dvojnásobný. Celkem bylo do zkušebního provozu zařazeno 43 odsouzených dobrovolníků a 4 dobrovolníci, což byli probační úředníci. Během experimentu bylo vyloučeno 5 odsouzených. Čtyři z nich prokazatelně nedodrželi podmínky výkonu trestu domácího vězení a po ukončení účasti na experimentu u nich byly nařízeny intenzivní namátkové kontroly. Důvodem vyloučení pátého odsouzeného dobrovolníka byla ztráta bydlení, v němž vykonával trest domácího vězení. (PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Závěrečná zpráva a ekonomické zhodnocení pilotního projektu.* [online] © 2002-2015[cit. 2015-07-17] Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/zaverecna_zprava_o_experimentu_Elektronicky_monitoring_odsouzenych.pdf)

Experimentem bylo zjištěno, že probační úředníci zvládají za pomoci monitorovacího centra technické či technologické činnosti související např. s instalací monitorovacího zařízení, které dokáží nainstalovat do 30. minut. Dále se ukázalo, že u každé instalace je vhodná účast dvou probačních úředníků a to z bezpečnostních i praktických důvodů. Bylo zjištěno, že v rozlehlejších obydlí (např. hospodářské stavení) nastává problém v chybovém hlášení. Může se zdát, že odsouzený opustil vymezený prostor, ale de facto tomu tak není. Experiment ukázal, jak je důležité mít co nejpřesnější popis obydlí, v němž bude odsouzený vykonávat trest. Může se stát, že bude odsouzený tvrdit, že musel opustit obydlí, protože nutně potřeboval do garáže, přitom na pozemku žádnou nemá. Dále experiment potvrdil spolehlivost a odolnost radiofrekvenční technologie, která byla použita. Zaznamenala jakékoli porušení režimu odsouzeného (opuštění stanoveného prostoru v obydlí, násilné přerušení elektronického náramku) a potvrdilo se, že radiofrekvenční náramek, který má odsouzený připevněn na tělo, je vodotěsný. Důležité jsou také náklady elektronického monitorování. Z experimentu vplynuly následující:

- pronájem monitorovacího zařízení za 1 monitorovací den a 1 odsouzeného vychází na cca 165 Kč/den, experiment probíhal 122 dní a bylo použito 25 monitorovacích zařízení → $165 \cdot 122 \cdot 25 = 503\,250$ Kč
- provoz monitorovacího centra činil 288 000 Kč

- řízení projektu - projektový manažer 70 800 Kč

Celkové náklady experimentu představovaly 862 050 Kč. (PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Závěrečná zpráva a ekonomické zhodnocení pilotního projektu.* [online] © 2002-2015 [cit. 2015-07-17] Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/zaverecna_zprava_o_experimentu_Elektronicky_monitoring_odsouzenych.pdf)

Z toho jsem zjistila, že částka za jednoho člověka odsouzeného k trestu domácího vězení za jeden den výkonu trestu představuje po zaokrouhlení nahoru **283 Kč**.

Náklady experimentu mohou porovnat s číslem, které zveřejnila Vězeňská služba ČR pro rok 2013. Uvádí, že částka za jednoho vězně za jeden den ve vězení činí **1 319 Kč**. (JUSTICE.CZ. *Nejčastěji kladené dotazy.* [online] © [cit. 2015-07-17] Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=6367&d=338796>)

Přesto je v současné době výkon trestu stále kontrolován probační a mediační službou osobně. (VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Elektronický monitoring odsouzených.* [online] © 2012 [cit. 2015-07-17] Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-odsouzenych>)

Jitka Čádová, ředitelka Probační a mediační služby ČR uvádí, že se momentálně uskutečňují přípravy elektronického monitorovacího systému pracovní skupinou EMSON. Skupina připravuje podklady, aby mohlo dojít k realizaci veřejné zakázky na zavedení elektronického monitorovacího systému pro trestní justici. Cílem je zprovoznění elektronického monitorovacího systému už na konci roku 2015. (ČÁDOVÁ, 2015, s. 2)

Ministerstvo spravedlnosti následně zveřejnilo studii proveditelnosti zavedení elektronického monitorovacího systému pro trestní justici z 18. května 2015. Podle ní bude vypsáno transparentní výběrové řízení na dodavatele elektronických náramků. Předpokládá se, že roku 2016 by mohl být výkon trestu domácího vězení monitorován elektronickým náramkem. (PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Další krok k transparentnímu výběrovému řízení na elektronické*

náramky: Ministerstvo spravedlnosti zveřejňuje studii proveditelnosti. [online] © 2002-2014 [cit. 2015-08-06] Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/media/>

3.4 výkon trestu ve věznici versus výkon trestu prostřednictvím domácího vězení

Na odsouzeného, který vykonává trest odnětí svobody, působí ve věznici prostředky stanovené tímto zákonem tak, aby zmenšily nebezpečí recidivy jeho kriminálního chování a aby po propuštění z výkonu trestu byl schopen vést soběstačný život v souladu se zákonem. Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším protiprávním jednání. (ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.)

Způsob výkonu trestu musí respektovat důstojnost osobnosti odsouzeného a omezit škodlivé účinky zbavení svobody do takové míry, aby nebyla ohrožena potřeba ochrany společnosti. Odsouzený má právo na zachování svého zdraví a podporu dovedností, které mu pomohou k snadnějšímu návratu do společnosti a k soběstačnému životu v souladu se zákonem. (ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.)

Orgánem, který zajišťuje výkon trestu, je Vězeňská služba České republiky. Jejím úkolem je střežení odsouzených a dozor nad nimi. Vytvářejí metody zacházení s odsouzenými a kontrolují dodržování stanovených podmínek výkonu trestu. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě ČR a justiční strážci České republiky uvádí povinnosti a oprávnění, kterými se mají řídit příslušníci i zaměstnanci Vězeňské služby České republiky. Zákon určuje jaké pokyny a příkazy smí příslušníci vydávat a jaká omezení a donucovací prostředky smějí používat. (ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.)

Místem výkonu trestu odnětí svobody je věznice nebo zvláštní oddělení vazební věznice. Jestliže zdravotní stav odsouzeného potřebuje zdravotnickou péči, která mu

nemůže být poskytnuta ve zdravotnickém zařízení Vězeňské služby České republiky a výkon trestu nelze přerušit, trest je na nezbytně nutnou dobu vykonáván mimo objekty věznice. Střežení odsouzeného provádí nejbližší věznice. Náklady spojené s tímto výkonem trestu hradí zdravotnickému zařízení Vězeňská služba České republiky. (ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.)

Do výkonu trestu je přijat odsouzený na základě pravomocného rozsudku. Písemné nařízení výkonu trestu vyhotovuje soud. Odsouzený musí být během přijetí do výkonu trestu prokazatelně seznámen se svými právy a povinnostmi podle zákona a řádu výkonu trestu. Musí být také seznámen s vnitřním řádem věznice. Během umístování odsouzených dochází k jejich oddělení. Kromě toho, že jsou odsouzení muži odděleni od odsouzených žen, dochází k oddělení odsouzených s infekčním onemocněním, nebo u nichž je podezření na toto onemocnění, dále jsou odděleni mladiství od dospělých, recidivisté od odsouzených, kteří vykonávají trest poprvé, odsouzení, kteří spáchali úmyslný trestný čin od odsouzených za trestné činy z nedbalosti. Také jsou odděleni odsouzení, kteří jsou trvale pracovně nezařaditelní, mají duševní poruchu nebo poruchu chování a odsouzení s uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detencí. (ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.)

Odsouzený vykonává trest v jedné ze čtyř druhů věznic, které se člení na věznici s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti. V jednotlivých věznicích mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud se tím nenaruší účel výkonu trestu. Soud rozhoduje, do jakého typu věznice bude odsouzený zařazen. Na návrh ředitele věznice nebo na návrh odsouzeného může dojít k jeho přeražení. (ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.)

Podstatou výkonu trestu odnětí svobody je umístit na určitou dobu odsouzeného pachatele do věznice, kde dochází k omezení jeho svobody volného pohybu nebo pobytu, práva volit, shromažďovat se, dochází k omezení listovního tajemství

a k omezení dalších občanských práv a svobod. (Šámal, a kol. 2012, s. 747) Zákon také stanovuje základní práva odsouzených, mezi které patří, právo na zdravotní služby, právo na korespondenci, užívání telefonu a návštěvy, právo na odběr tisku, knih a jiných publikací, právo na nákup věcí a příjem balíčků, právo na duchovní a sociální služby a právo na ochranu práv odsouzených a jejich samosprávu. (Šámal, a kol. 2012, s. 754) Pachatel je zároveň povinen řídit se režimem výkonu trestu odnětí svobody. Jeho povinností je zachovávat kázeň, pořádek, vykonávat pokyny příslušníků Vězeňské služby ČR, své pracovní povinnosti a plnit úkoly zadané v programu zacházení. (Šámal, a kol. 2012, s. 747) Program zacházení je vypracován pro každého vězně, který je odsouzen na dobu delší než tři měsíce. Vychází z délky trestu, důvodu trestné činnosti pachatele, charakteristiky pachatele a celkové zprávy o odsouzeném, kterou sepisují psychologové, pedagogové, případně lékaři po posouzení odsouzeného. Ze zjištěných informací se stanoví metody zacházení, které povedou k pozitivnímu působení na odsouzeného. Také se v programu zacházení určí činnosti, kterými se odsouzený bude ve věznici zabývat. Jedná se například o pracovní aktivity, dokončení nebo rozšíření vzdělání, účast na speciálních výchovných aktivitách jako je například trénink zvládnutí vlastní agresivity a podobně. Cílem programu je připravit odsouzeného na samostatný způsob života mimo věznici. (Šámal a kol., 2012, s. 753, 754)

Výkon trestu domácího vězení je upraven v trestním řádu č. 141/1961 Sb. (PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Domácí vězení*. [online] © 2002-2014 [cit. 2015-07-17]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>)

Nařízení výkonu trestu domácího vězení nastává, jakmile se rozhodnutí o výkonu trestu stane vykonatelným. Nařízení je posláno odsouzenému a příslušnému středisku Probační a mediační služby ČR a určuje počátek a místo výkonu tohoto trestu. Počátek výkonu trestu je stanoven předsedou senátu tak, aby si odsouzený stihl obstarat své záležitosti. Místo výkonu trestu je předsedou stanoveno v obydlí, ve kterém má odsouzený nahlášen trvalý pobyt, nebo v místě, kde se odsouzený zdržuje. Přihlíží se

k jeho osobním a rodinným poměrům i k místu výkonu zaměstnání a případné dopravy do zaměstnání. (ČESKO, Trestní řád č. 141/1961 Sb.)

Během kontroly výkonu trestu domácího vězení je odsouzený povinen umožnit probačnímu úředníkovi, který namátkové kontroly provádí, vstup do místa výkonu trestu. Probační a mediační služba ČR spolupracuje s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který odhaluje pohyb odsouzeného. Jestliže probační úředník nebo provozovatel elektronického kontrolního systému zjistí, že odsouzený porušuje dané podmínky domácího vězení nebo uložená přiměřená omezení a povinnosti, informuje soud, který výkon trestu nařídil. (ČESKO, Trestní řád č. 141/1961 Sb.)

Je možné na potřebnou dobu odložit nebo přerušit výkon trestu domácího vězení. Může to učinit předseda senátu. Podmínkou je existence důležitých důvodů. Odvolání přerušit nebo odložit trestu může učinit předseda senátu. Doba, která uplynula od odložení nebo přerušit výkonu trestu se nezapočítává do doby výkonu trestu. (ČESKO, Trestní řád č. 141/1961 Sb.)

Může nastat změna místa výkonu trestu, doby, kdy se má na místě odsouzený zdržovat a přiměřených omezení a povinností, které byly odsouzenému stanoveny. Nanávrh odsouzeného, státního zástupce, probačního úředníka nebo i bez takového návrhu tak může rozhodnout předseda senátu. Rozhodnutím nesmí v neprospěch odsouzeného měnit počet hodin v týdnu, během kterých má odsouzený povinnost zdržovat se v obydlí a rozsah přiměřených omezení a povinností. (ČESKO, Trestní řád č. 141/1961 Sb.)

K upuštění soudem od výkonu trestu domácího vězení nebo od jeho zbytku dojde v případě, kdy má být nebo už byl odsouzený vyhoštěn. Jestliže má být nebo byl odsouzený vydán do ciziny nebo předán do jiného členského státu Evropské unie na základně evropského zatýkacího rozkazu upouští od výkonu trestu ministr spravedlnosti. V případě, že k výše zmíněným skutečnostem nedojde, rozhodne soud o vykonání zbytku jeho trestu. Pokud odsouzený onemocní nevléčitelnou životu nebezpečnou nemocí nebo nevléčitelnou duševní nemocí, může také soud upustit od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho zbytku. (ČESKO, Trestní řád č. 141/1961 Sb.)

Trest domácího vězení může být přeměněn v trest odnětí svobody rozhodnutím předsedy senátu, který jednal na návrh probačního úředníka nebo tak vykonal bez takového návrhu ve veřejném zasedání. (ČESKO, Trestní řád č. 141/1961 Sb.)

Proti rozhodnutí o odkladu a přerušení výkonu trestu domácího vězení, změně trestu, upuštění od trestu z důvodů nevléčitelného onemocnění a o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody je přípustná stížnost, která má odkladný účinek. (ČESKO, Trestní řád č. 141/1961 Sb.)

4 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA V ČR

I když v jiné podobě, existuje probace stejně jako trest, již od počátku lidstva. Mezi prvními, kdo se pokoušel o probační činnosti, byly církve. (Štern a spol., 2010, s. 18) Postupem času dochází k profesionalizaci této činnosti a dostává se do rukou státu. Zvyšuje se pomoc a opora, ale také sílí složka kontroly a dohledu nad chováním pachatele. Ukazuje se, že má smysl s některými zločinci pracovat i mimo zaběhnutý vzorec - zločin a trest, že tato práce je efektivnější. Na základě toho vznikají alternativní tresty. (Štern a spol., 2010, s. 19)

Také postupy blízké mediaci jsou staré jako lidstvo samo. Do řešení konfliktů se již dříve zapojovala třetí nezávislá osoba. Ross uvádí ve svém díle *The Management of conflict* pět kultur - Afrika, Malajsie, Polynésie, Severní Amerika a Evropa, které mají společné znaky mediace. (Holá, 2011, s. 13-15) Ve 20. století se mediace rozšířila o metodu, která umožňovala kontakt mezi obětí a pachatelem za přítomnosti mediátora. Cílem bylo promluvit si o událostech trestného činu a dojít k usmíření. (Štern, a kol. 2010, s. 23)

Probační a mediační služba ČR, jak ji známe dnes, je uvedena v zákoně č. 257/2000, který vstoupil v účinnost k 1. 1. 2001. (Štern, a kol., 2010, s. 9)

Pojem probace je synonymem pro slova zkoušet, ověřovat a dohlížet. (Štern, a kol., 2010, s. 71) Jejím cílem je provádět dohled nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným. Kromě provádění kontroly u výkonu trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody (alternativních trestů) a uložených povinností a omezení, také monitoruje chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. V neposlední řadě nabízí pachateli pomoc a snaží se mít na něj takový vliv, který ho vede k řádnému způsobu života. Přínosem probace je obnovení narušených právních i společenských vztahů prostřednictvím uložených podmínek státním zástupcem nebo soudem. (Větrovec, a kol., 2002, s. 10)

Probační služba vznikla na základě změny koncepce. K potrestání pachatele docházelo z důvodu ochrany společnosti před kriminálním chováním. Toto pojetí bylo nahrazeno názorem, že veřejnost před kriminálním chováním lze ochránit i posílením

sociální sebekontroly pachatele, která spočívá v uznání chyb a ve změně postoje, který povede k řádnému životu. (Štern, a kol., 2010, s. 124) To znamená, že nepodmíněný trest odnětí svobody nemusí být vždy správnou reakcí státu na protiprávní jednání. Vněkterých případech jsou alternativní trestněprávní sankce a ochranná opatření účinnější. Přestože se pro veřejnost mohou zdát alternativní tresty mírnější a tedy nespravedlivé, pro pachatele znamenají omezení v jeho běžném životě, které mu způsobují citelnou újmu. (Svoboda, 2005, s. 36) Pozitivní pro pachatele je, že nedochází k narušení sociálních vazeb (stále může udržovat kontakt s rodinou nebo společností), nedochází ke vzniku psychických traumat, může uhradit škodu způsobenou trestným činem a může živit sebe i rodinu, tedy nepotřebuje pomoc od společnosti. Oproti výkonu trestu odnětí svobody, kdy je pachatel izolován od společnosti. Je vystaven negativním zkušenostem z pobytu ve vězení, které ho mohou vést na další zločinnou dráhu a mohou způsobit, že nebude schopen vrátit se do života, který vedl dřív. (Svoboda, 2005, s. 37, 39)

Součástí probační práce je sociální reintegrace pachatelů, která je přípustná pouze pro ty, kteří jsou schopni a chtějí se dobrovolně znovu začlenit do společnosti. (Svoboda, 2005, s. 40) Pod probaci také spadá hodnocení potřeb a rizik, které se provádí v době, kdy se připravují informace pro rozhodnutí státního zástupce nebo soudu v dané trestní věci, při samotném zahájení kontrolování výkonu alternativního trestu a během výkonu alternativního trestu. (Štern, a kol., 2010, s. 125)

Pod probační činnost spadá probační dohled, soudní pomoc a včasná pomoc. Probační dohled spočívá v kontrole a sledování pachatele buď v jeho přirozeném prostředí, nebo na středisku probační a mediační služby. Je uložen z důvodu odborného vedení pachatele a ve snaze pomoci změnit jeho chování, tedy snížit riziko spáchání dalšího protiprávního jednání. Probační úředník dohledem kontroluje, zda jsou dodržovány podmínky stanovené státním zástupcem nebo soudcem. A zároveň pomáhá pachateli řešit problémy typu hledání práce nebo hledání východisek ze zadluženosti. Neoddělitelnou složkou je i psychosociální pomoc např. při léčbě ze závislosti. (PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Probace*. [online] © 2002-2014 [cit. 2014-12-17]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad->

podmíněně-odsouzenými/) V případě soudní pomoci jde o získání informací a podkladů o obviněném, jeho pracovních poměrech a finanční situaci, podle kterých dochází, ještě před rozhodnutím o uložení trestu, k posouzení pachatele. Veškeré informace získává probační úředník od obviněného na základě žádosti státního zástupce nebo soudce. Probační úředník sepiše ucelenou zprávu, ve které posoudí, zda a jakým způsobem má smysl výchovné působení na pachatele. Součástí zprávy je pohled na situaci a názor pachatele. Včasná pomoc je součástí soudní pomoci. Také dochází ke zpracování informací o obviněném. Je podobná i probačnímu dohledu. Kdy probační úředník jedná s osobou, která byla propuštěna z vazby na slib a zavázala se nebo jí bylo uloženo soudem s probačním úředníkem spolupracovat. (Svoboda, 2005, s. 48,49)

Mezi alternativní tresty, které probace zajišťuje, patří podmíněný trest spojený s dohledem, trest obecně prospěšných prací, podmíněné propouštění z výkonu trestu odnětí svobody spojené s dohledem a trest zákazu vstupu na sportovní a jiné společenské akce. (Štern, a kol., 2010, s. 71)

Pojem mediace pochází z latinského slova *medius*, které lze přeložit jako prostřední nebo nestranný. Pod činností mediace bychom si měli představit mimosoudní zprostředkování, které se snaží najít východisko sporu mezi obviněným a poškozeným, za podmínky, že oba se setkáním a řešením situace tímto způsobem výslovně souhlasí. (Větrovec a kol., 2002, s. 11)

Mediace se objevuje v různých oborech jako je filozofie, psychologie, sociologie, poradenství nebo právo. Díky tomu existuje řada definic a lze ji chápat z více pohledů. Přesto se odborníci během posledních let dohodli na třech základních charakteristikách mediace, které obsahují určitou formu intervence, podmínkou je přítomnost mediátora a nesmí docházet k ovlivňování výsledků mediace. (Holá, 2011, s. 51) Podle § 2 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě ČR, se mediací rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. (Holá, 2011, s. 186)

Mediace se uplatňuje především při tzv. malých procesech, které velmi zatěžují přetížené soudy. Představují velký počet každodenní malé kriminality, tedy méně závažných trestných činů. Do rukou mediátora se proces dostává na základě jeho vyhledání, předáním od policie, státního zástupce nebo soudce. Je možné, že mediátora vyhledá sám účastník mediace. Mezi účastníky lze zařadit poškozeného, obviněného a samotného mediátora. Se souhlasem již zmíněných osob může být mediaci přítomen právní zástupce, zákonný zástupce, kurátor pro mládež nebo další osoby, které jsou pro poškozeného nebo obviněného důležité. V trestním řízení jsou účastníci nazváni jako pachatel a poškozený. Cílem mediace je, v co možná nejkratší době, pomoci poškozenému dosáhnout zadostiučinění, přičemž je na něm, jakým způsobem k tomu dojde. Obviněný během mediace přebírá zodpovědnost za své chování a snaží se odstranit jeho následky. Díky setkání s obětí vidí psychické, fyzické i materiální důsledky. Což může vyvolat změnu v pachatelově názoru a chování a předejít tak recidivě. (Holá, 2011, s. 187)

První fázi v procesu mediace provádí mediátor s oběma účastníky zvlášť. Nejdříve si mediátor promluví s obviněným, protože musí zjistit, jestli dokáže nést odpovědnost za své jednání, a zda chce své chování napravit. Až když je obviněný připraven, může se mediátor sejít i s poškozeným. Při samostatném setkání každému vysvětlí podstatu mediace, svou roli jako mediátora a ptá se na názor účastníků k věci, která je řešena. Než dojde ke společnému setkání, je důležitá příprava obou účastníků, protože by mohlo dojít k prohloubení jejich traumat. V případě, že je vše v pořádku, a ke společnému setkání dojde, mají účastníci možnost říct svůj pohled na konflikt, tzn. jak se cítili a jak by problém řešili. (Holá, 2011, s. 187, 188)

V případě, že k docílení dohody ani k urovnání konfliktu mezi účastníky mediace nedojde, přesto přinesla mediace určitý přínos. Napomohla vzájemnému setkání poškozeného a obviněného a poskytla jim možnost vysvětlit si okolnosti konfliktu. (Holá, 2003, s. 153)

Mediace se řídí principy, které se navzájem doplňují. Z nich vyplývá, že mediace vychází z dobrovolné účasti na mediačním setkání, je povinnost zúčastněných veškeré informace zachovávat v tajnosti, výsledkem mediace by měla být

změna postoje zúčastněných ze soupeřivého na spolupracující, je důležité pochopení situace toho druhého tím, že se na věc podíváme jeho očima a z jeho pozice, mediátor musí zaujímat nestranný postoj vůči oběma účastníkům, v případě, že nebude schopen vést proces nestranně, musí od případu odstoupit, v procesu mediace musí docházet ke svobodnému rozhodování a v neposlední řadě je velmi důležité převzít odpovědnost nad procesem. To se týká mediátora. Odpovědnost nad věcnou stránkou vyjednávání se týká klientů. Z výše uvedeného vyplývají cíle, které vycházejí z potřeb, jež jsou mediací uspokojovány. Hlavním a konečným cílem je spokojenost účastníka mediace. Lze jí dosáhnout zvládnutím konfliktních situací během procesu mediace tím, že pomůžeme klientovi pochopit podstatu a aspekty konfliktu a vlastní situaci a zájmy. Navrhnout klientům způsob, jak řešit problémy, které se mohou objevit v budoucnosti a podpořit spolupráci a slušnost při řešení problému. (Holá, 2011 s. 53-61)

S probační a mediační službou úzce souvisí restorativní justice, jejímž cílem je zabývat se újmou způsobenou trestnou činností, dále se snaží o zohlednění potřeb oběti, chce, aby si pachatel uvědomil, že nese odpovědnost za vzniklou situaci a především zapojuje poškozeného, pachatele i komunitu do procesu řešení. (Štern, a kol., 2010, s. 30) Podle Zehra jde o proces, jehož cílem je především začlenit ty, kteří se podílí na určitém trestném činu a společně zjistit a řešit škody, potřeby a povinnosti. V neposlední řadě je cílem urovnat a dát vše do pořádku. (Štern, a kol., 2010, s. 33) Zehr spojuje restorativní justici s pojmy újma a potřeba, které se týkají oběti trestného činu, závazky a povinnosti, které byly vyvolány újmou, a nese za ně odpovědnost pachatel, který se má snažit o odstranění již zmíněné újmy, a posledními termíny jsou angažovanost a účast. Aby úspěšně proběhl restorativní neboli obnovující proces, je důležitá osobní participace všech účastníků. (Zehr, 2003, s. 15-17) Podle Susan Sharpe patří mezi cíle restorativní justice snaha zmírnit možnost dalšího protiprávního jednání, nechat rozhodovat ty, kterých se přímo dotýká trestný čin a naplnit trestní spravedlnost prostřednictvím léčivého a ozdravného procesu. (Zehr, 2003, s. 26)

Součástí restorativní justice jsou následující hodnoty a principy: respekt, odpovědnost, dialog, participace, vyváženost, dobrovolnost, pospolitost a individualita. (Štern, a kol., 2010, s. 33,34)

4.1 činnosti pracovníka mediační a probační služby

Obecně lze říct, že pod činnost mediačního pracovníka spadá zprostředkování alternativního řešení konfliktu mezi dvěma stranami, tedy poškozeným a obviněným. (Svoboda, 2005, s. 26)

Svoboda uvádí sedm zásad a principů, kterými by se měla činnost mediátora řídit. Jako první uvádí **respekt ke klientovi**. Mediace má zdůraznit schopnost každého člověka vyřešit konflikt vlastními silami. Mediátor zjišťuje, pojmenovává a vyzdvihuje klientovi schopnosti tak, aby je použil ke kladným změnám ve svém životě. Druhý princip, podle kterého má společnost právo na bezpečí, a podle něhož je potřeba využít všechny legitimní způsoby, které by mohly opakovanému protiprávnímu jednání zabránit, se jmenuje **ochrana společnosti**. Mediátor má brát v úvahu jak zájmy a potřeby osob, které byly protiprávním jednáním přímo dotčeny, tak i veřejnost. Dalším principem je **vyváženost**, na kterou se lze dívat ze dvou hledisek. Jedním z nich je zaměřit se na komunitu, poškozeného i obviněného stejným dílem a druhým pohledem je věnovat stejnou pozornost jak v postoji mediátora k účastníkům mediace, tak k samotnému mediačnímu procesu. Čtvrtou zásadou je **včasnost intervence**, kdy se mediátor snaží navázat kontakt s klientem co nejdříve, aby získal efektivnější reakci na trestný čin. Pod pátou zásadu, která se nazývá **kontinuita**, spadá průběžná práce mediátora s poškozeným, obviněným, s blízkou rodinou i širším okolím, kterou vykonává v průběhu celého trestního stíhání i při výkonu rozhodnutí. Předposledním principem je **komplexnost**, která se dívá na mediaci v širším slova smyslu. Mediátor má procesem napomoci k vyřešení problémů, které se týkají trestního řízení tak, aby došlo ke stabilitě mezi ochranou společnosti, potřebami osob, které jednájí protiprávně a zájmy osob, které jsou tímto jednáním poškozeni. V neposlední řadě sem spadá **součinnost s dalšími osobami a organizacemi**, což otvírá více možností, jak konflikty

řešit. Podstatná je koordinační činnost probační a mediační služby. (Svoboda, 2005, s. 29,30)

Činnost mediačního pracovníka je poměrně široká. Především nabízí údajně nepřijatelnou věc, tedy navázání kontaktu poškozeného s obviněným, kteří se společně snaží konflikt urovnat. Při procesu dohlíží na to, aby obviněný i poškozený dostali stejný prostor k vyjádření a získání potřebných informací a aby pozice obou účastníků byla vyvážená. Celý proces vede k tomu, aby bylo dosaženo stanoveného cíle. Během jednání musí zachovávat nestranný postoj, proto je nepřípustné, aby sám zastupoval některou ze zúčastněných osob. Pod činnost mediátora nespadá hledání viníka či souzení, pouze usnadňuje proces mezi jednotlivými stranami. To umožňuje soudu, aby sám vybral alternativní řešení, které je v hodné k charakteru trestného činu a obviněnému. Mezi vlastnosti mediátora, které jsou pro jeho práci důležité, patří pohotově chápat právní a další podstatné problémy, schopnost rozumět mezilidským vztahům a technikám vyjednávání a schopnost naslouchat a vnímat emocionální, psychické a hodnotové orientace, které nejsou hned zjevné. Prostřednictvím toho nabízí mediátor pomoc poškozenému i obviněnému přiblížit se řešení, které je pro oba účastníky tím nejlepším. Důležité je, aby toto řešení bylo v zájmu účastníků i třetí strany, které se konflikt dotýká a neporušilo společenské normy. Konec mediace nastává v případě, kdy jsou dohody zrealizovány a všichni zúčastnění jsou uspokojeni. (Svoboda, 2005, s. 30-35)

Základní činnost probačního úředníka, která se týká dohledu, je charakterizována především donucovací složkou trestněprávních opatření a výchovnou a pomáhající složkou. Probační úředník zde stojí na straně státu a zprostředkovává potřeby klientů a společnosti. Je důležité, aby si vždy zachovával profesionální chování, které je postaveno na respektu, partnerském vztahu a otevřenosti. Cílem činnosti probačního úředníka je objevit příležitost pro spolupráci a nabídnout klientovi pomoc při nalézání řešení, aktivování zdrojů a posílení pravomocí. (Svoboda, 2005, s. 44)

Pod obecnou činnost probačního pracovníka spadá vedení rozhovoru, především prostřednictvím dialogické metody řešení konfliktů, který se řídí obecně uznávanými

principy pomáhajících profesí. Principy jsou celkem čtyři. Jde o individuální přístup, který spočívá ve vyjasnění možného důvodu trestné činnosti, ve zmapování potřeb klienta a posílení možnosti vyřešit daný problém, a především v osobitém přístupu ke každému klientovi a k jeho sociálnímu a rodinnému zázemí. Také o respektu ke klientovi. Dalším principem je kontakt s blízkým sociálním okolím klienta, který se týká probačního úředníka. Úkolem je získat kontakt s rodinou klienta a sociálním okolím a vzít v úvahu i jejich zájmy. V neposlední řadě provádí probační pracovník svou činnost s dalšími odborníky a sociálními službami, které mají pole působnosti v oblasti prevence a řešení sociálně nepříznivých jevů. Svým klientům na tyto instituce předává kontakt. (Svoboda, 2005, s. 45)

Úkolem probace a tedy i probačního pracovníka je propojení aspektu kontroly, pomoci a podpory při hledání vhodných řešení, která se týkají norem společnosti a norem klienta. Kontrola je prováděna prostřednictvím osobních setkání probačního pracovníka a obviněného. Setkání jsou pravidelná, intenzita schůzek je stanovena hned z počátku, přesto ji lze během programu upravit podle sociální situace obviněného. Na začátku se také stanoví pravidla, která musí dodržovat obě strany. V průběhu probace probační pracovník motivuje klienta k napravení důsledků, které vznikly jeho protiprávním jednáním. Prostřednictvím klientových silných i slabých stránek ho učí žít v souladu s normami společnosti. (Svoboda, 2005, s. 45,46.) K tomu slouží nástroj na vyhodnocení potřeb a rizik. Při hodnocení potřeb dochází k vyjasnění, v jakých oblastech je potřeba zaměřit se na pozitivní změny. Vyhodnocení rizik slouží jako preventivní opatření probačního pracovníka před pachatelem, také napomáhá předejít škodám, které by mohly vzniknout někomu jinému. (Štern, a kol. 2010, s. 124.125) Dále probační pracovník dohlíží na plnění povinností a omezení, která byla obviněnému uložena. Zároveň vyhledává programy (např. léčebné nebo pracovní) a psychosociální služby. Důležitou činností, kterou pracovník provádí, je motivování obviněného k aktivitám, které ho snáze začlení do společnosti. (Svoboda, 2005, s. 46)

Z toho vyplývá, že kromě úředníka, který na probaci dohlíží, by měl být probační pracovník i sociálním pracovníkem, který se snaží dát do popředí sociální důvod trestné činnosti odsouzeného tím, že se zabývá a zkoumá jeho osobnost, hodnoty,

rodinné vztahy i vztahy v jeho sociálním prostředí. Díky tomu je probační pracovník schopen poskytnout péči a pomoc, která obviněného lépe začlení do společnosti. (Svoboda, 2005, s. 41)

4.2 probace ve vztahu k domácímu vězení

4.2.1 činnost probačního úředníka před rozhodnutím soudu o uložení trestu domácího vězení

Přítomnost probačního pracovníka v trestním řízení ve fázi před uložení trestu je velmi důležitá. Především proto, že podává informace soudu, který na základě toho může posoudit uložení trestu vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele. Předpokládá se, že stejně tak jako u obecně prospěšných prací, se bude i trest domácího vězení lépe vykonávat v případě pachatelova kontaktu s pracovníkem probační služby ještě před uložení trestu. (Metodický postup PMS, 2010, s. 3)

Existují dvě zásadní skutečnosti, které musí probační úředník respektovat. Nelze pracovat s pachatelem, který se spoluprací výslovně nesouhlasí a orgán činný v trestním řízení musí být vždy informován o vstupu probačního úředníka. Vstup střediska probační a mediační služby do trestního řízení je možný dvěma způsoby. Středisko samo zhodnotí jako žádoucí zabývat se možností uložení trestu domácího vězení nebo může být přímo požádáno orgánem činným v trestním řízení (soudcem nebo státním zástupcem) o možnosti uložení a výkonu trestu domácího vězení. (Metodický postup PMS, 2010, s. 4)

V rámci trestního řízení ve fázi před uložení trestu spadá pod činnost probačního úředníka tzv. institut předběžného šetření, který lze rozdělit do tří základních kroků. Prvním z nich je úvodní konzultace s obviněným na středisku probační a mediační služby. Během tohoto setkání mapuje probační úředník základní informace o osobě pachatele a o trestném činu, ze kterého je obviněn, jeho kriminální minulost, místo jeho bydlení a způsob vedení domácnosti, jeho finanční situaci,

zaměstnání, případně studium, zda má pachatel závazky a povinnosti mimo domov např. bohoslužby, jeho zdravotní stav, osobní a rodinné poměry, způsob jakým tráví volný čas nebo jaké má zvyklosti, také probační úředník zjišťuje riziko recidivy. (Metodický postup PMS, 2010, s. 5, 6)

Během úvodní konzultace také probační úředník dojednává s pachatelem návštěvu v místě bydliště. Tím se dostává k druhému kroku institutu předběžného šetření, což je návštěva v místě bydliště pachatele. Hlavním účelem návštěvy je zjistit, v jakém prostředí bude pachatel trest domácího vězení vykonávat, zda je tedy vhodné trest uložit. Důležité je respektovat pachatelovo soukromí, musíme si uvědomit, že smíme vstoupit pouze tam, kam nás pachatel pozve a pustí. V rámci profesionálního rozhovoru získává probační úředník další informace o rodinném, bytovém a sociální prostředí a zároveň si ověřuje informace, které získal z úvodní konzultace. Také má možnost seznámit se s osobami žijícími s pachatelem ve společné domácnosti. V případě odhalení rizika, které by mohlo výkon trestu nějakým způsobem ohrozit, lze uložení trestu domácího vězení ještě zvážit. O případném riziku samozřejmě musí být informován orgán činný v trestním řízení. Probační úředník provádí ještě dvě návštěvy. První z nich slouží k přípravě podkladů pro rozhodnutí soudu o začátku a místu výkonu trestu domácího vězení, k poučení pachatele o jeho povinnostech a právech a základních podmínkách trestu domácího vězení. Také probační úředník vysvětluje způsob provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení a upřesňuje, co bude bráno jako porušení podmínek výkonu uloženého trestu. Pokud jsou odsouzenému uloženy i jiné přiměřené povinnosti nebo omezení, projednává probační úředník kontrolu a plnění těchto opatření. Další návštěva slouží ke kontrole výkonu trestu domácího vězení. (Metodický postup PMS, 2010, s. 7,8)

Poslední činností probačního úředníka při realizaci institutu předběžného šetření je zpracování Stanoviska probační a mediační služby k možnosti uložení a výkonu trestu domácího vězení. Probační úředník po úvodní konzultaci a návštěvě pachatelova obydlí sepisuje zjištěné informace, rozebírá je, hledá mezi nimi souvislosti, rizika, potřeby pachatele a shrnuje své stanovisko k možnosti uložení trestu domácího vězení. V případě zjištění rizik doporučuje probační úředník orgánu činnému v trestním řízení

možnosti jejich ošetření, např. formou uložení přiměřené povinnosti nebo omezení. Se zpracovaným stanoviskem je seznámen i odsouzený, který má právo se k němu vyjádřit. Podstatou stanoviska je, zda se uložení trestu domácího vězení doporučuje či nikoli. Součástí je také písemný slib obviněného, který svým podpisem potvrzuje souhlas s uložení trestu a slibuje, že se bude ve stanoveném čase zdržovat v obydlí na určené adrese. (Metodický postup PMS, 2010, s. 8)

Metodický postup úředníků a asistentů probační a mediační služby v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení vymezuje také skutečnosti, které brání uložení trestu domácího vězení. Jde o pachatele, kteří jsou závislí na omamných a psychotropních látkách, nemají své vlastní stabilní bydliště, jejich zdravotní stav vyžaduje intenzivní lékařskou péči, kteří musí být z pracovních důvodů dlouhodobě mimo domov, a také nemůže být trest uložen pachateli, jehož trestný čin souvisel s násilím, které bylo páčáno osobám blízkým žijících v jedné domácnosti s pachatelem. (Metodický postup PMS, 2010, s. 4)

4.2.2 činnost probačního úředníka ve fázi projednávání podmínek pro nařízení trestu domácího vězení

Dříve, než probační úředník zahájí další fázi své činnosti, potřebuje od soudu pravomocné rozhodnutí o uložení trestu domácího vězení spolu s opisem rejstříku trestu a kopii písemného slibu obviněného. Probační úředník může v případě potřeby soud požádat o další podklady potřebné pro projednání případu. Jedná se například o kontakt na poškozenou osobu. Jestliže nedošlo k prvnímu kontaktu probačního pracovníka a pachatele v rámci institutu předběžného šetření, je důležité pozvat ho na konzultaci nyní. Až poté je možné, aby probační úředník navštívil pachatele v místě zamýšleného výkonu trestu domácího vězení. V případě, že institut předběžného šetření proběhl, probační úředník informace pouze doplňuje nebo aktualizuje a to dle potřeby. V případě, že probačnímu úředníku chybí potřebné doklady, vyzve pachatele k jejich doložení, např. lékařskou zprávu nebo pracovní smlouvu. (Metodický postup PMS, 2010, s. 9)

V této fázi také navštěvuje probační pracovník pachatele v místě bydliště, kdemu názorně předvede, jak bude probíhat namátková kontrola výkonu trestu domácího vězení a zodpoví případné dotazy osob žijících s pachatelem v jedné domácnosti. Veškeré informace, které byly v průběhu konzultace a návštěvy v místě bydliště zjištěny, shrne do projednání podmínek výkonu trestu domácího vězení. (Metodický postup PMS, 2010, s. 9)

4.2.3 postupy probačního úředníka v rámci výkonu trestu domácího vězení

Vzhledem k tomu, že u nás nedochází ke kontrole odsouzeného k výkonu trestu domácího vězení prostřednictvím elektronického monitoringu, jsou prováděny namátkové kontroly v místě výkonu trestu. Probační úředník kontrolou zjišťuje, zda uložený trest plní svůj účel a jestli pachatel dodržuje podmínky, které vyplívají z trestního zákoníku nebo mu byly uloženy soudem. Cílem zájmu probačního úředníka je zjistit, zda odsouzený setrvává ve stanovené době na určeném místě, zda a jakým způsobem plní náhradu škody z trestného činu, uložené povinnosti a omezení a jestli platí náklady trestného řízení a náklady trestu domácího vězení. Zároveň pachateli nabízí pomoc při řešení osobních problémů prostřednictvím poskytnutí odborné pomoci a poradenství. Cílem je nasměrovat pachatele k řádnému způsobu života. Probační úředník je také v kontaktu s rodinou nebo osobami žijícími s pachatelem ve společné domácnosti. Důvodem je snaha předejít nevhodnému chování pachatele po dobu výkonu trestu odnětí svobody a omezit riziko spáchání nového trestného činu. (Metodický postup PMS, 2010, s. 10)

Namátkovou kontrolu provádí probační pracovník osobně během stanovené doby výkonu trestu domácího vězení. Jestliže provádí kontrolu v nočních hodinách (20:00-05:00 hod.), musí být doprovázen dalším probačním úředníkem nebo asistentem, případně Policií ČR. Během kontroly je vybaven služebním mobilním telefonem, formulářem Záznam o namátkové kontrole trestu domácího vězení, formulářem sdělení o porušení trestu domácího vězení a základními administrativními pomůckami pro spaní v terénu. Namátkové kontroly jsou nepravidelné. Přičemž musí být 3x v jednom měsíci. Probační úředník se rozhoduje o četnosti návštěv podle následujících skutečností:

- osobnost klienta a jeho motivace k výkonu TDV
- jeho dosavadní zodpovědnost a spolehlivost při výkonu TDV
- závažnost spáchaného trestného činu, za nějž je TDV uložen
- míra rizika vyplývajícího z případného maření TDV a nedostatečné kontroly TDV
- výsledky doposud realizovaných kontrol
- existence uložených přiměřených povinností a omezení a vymezení jejich obsahu a způsobu kontroly

(Metodický postup PMS, 2010, s. 11)

Na začátku kontroly se probační úředník prokáže služebním průkazem a zároveň vyzve odsouzeného, aby předložil svůj občanský průkaz kvůli identifikaci. Záleží na probačním úředníkovi, zda bude chtít využít své právo vstoupit do obydlí nebo zda provede kontrolu u vstupu. Po provedení kontroly sepíše probační úředník záznam o kontrole, který odsouzený podepíše. V případě, že odsouzený při kontrole nebyl doma, sepíše probační úředník zjištěné informace do záznamu o kontrole a nechá pro odsouzeného např. ve schránce vyplněný formulář Sdělení o porušení trestu domácího vězení spolu s výzvou, ve které se dožaduje doložení důvodů porušení výkonu trestu domácího vězení. (Metodický postup PMS, 2010, s. 12)

Probační úředník podává soudu informace o průběhu trestu domácího vězení v předem určených termínech, minimálně 1x za 6 měsíců, prostřednictvím formuláře „Zpráva o průběhu trestu domácího vězení“. Kopie vypracovaného formuláře je zasílána také odsouzenému. (Metodický postup PMS, 2010, s. 12)

Odsouzený je poučen, aby pokaždé, kdy bude vědět o své nepřítomnosti ve stanovené době a na určeném místě výkonu trestu domácího vězení, informoval probačního úředníka. V případě, že nastane situace, kdy bude muset v době výkonu trestu z místa výkonu trestu nečekaně odejít, musí o tom probačního úředníka informovat hned, jak to jen bude možné. Jestliže odsouzený nedoloží důvod porušení trestu, je jeho chování bráno jako maření výkonu trestu domácího vězení a probační úředník je povinen informovat soud. Zároveň může navrhnout nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody. (Metodický postup PMS, 2010, s. 12,13)

Práce probačního úředníka končí ve chvíli, kdy sepíše závěrečnou zprávu o průběhu výkonu trestu domácího vězení. Obsahem zprávy je vyhodnocení dodržování podmínek trestu domácího vězení, plnění uložené povinnosti a omezení, zda došlo k nahrazení škody a jakým způsobem. Důležité je také zhodnotit, jaké změny proběhly v chování odsouzeného a v jeho životní situaci. S tím souvisí, jakým způsobem se odsouzený staví k urovnání vztahů s obětí. Dále probační úředník posoudí, zda z jeho pohledu byl účel trestu domácího vězení odsouzeným naplněn a navrhne další postup. Pokud byla spolupráce pozitivní, sepíše probační a mediační služba „Závěrečnou zprávou o vykonání trestu" nebo orgán činný v trestním řízení „Orgán činný v trestním řízení ukončil bez vydání rozhodnutí". Jestliže spolupráce neprobíhala tak jak měla, probační úředník navrhne výkon náhradního trestu odnětí svobody. Probační spis je poté ukončen formou „Zpráva o neplnění povinnosti ve zkušební době nebo nevykonání alternativního trestu", v případě orgánu činného v trestním řízení pravomocným rozhodnutím soudu. (Metodický postup PMS, 2010, s. 14)

5 ZÁVĚR

Pojem trest patřil vždy do lidského života. Jak docházelo k vývoji společnosti, měnila se forma a způsob trestu, který byl uložen lidem jednajícím v rozporu s danými zákony. Účel trestu zůstává během vývoje práva stejný - způsobit pachateli újmu a chránit společnost před dalším protiprávním jednáním. Ke změnám dochází ve formě trestu. Společnost v tomto směru prošla značným vývojem. Z historického hlediska mě zaujal Chammurabiho zákoník, jehož heslem je „ Oko za oko, zub za zub."

Předložená práce se zabývá trestem domácího vězení, který představuje alternativu k trestu odnětí svobody. Cílem práce bylo porovnání trestu domácího vězení s trestem odnětí svobody a způsob výkonu těchto trestů.

V dnešní době je nejznámější formou trestu trest odnětí svobody, který lze uložit prakticky za jakýkoli trestný čin a jakémukoli pachateli. Zvláštní část trestního zákoníku uvádí jednotlivé trestné činy a rozpětí trestní sazby. Podle druhu a závažnosti trestného činu vykonává odsouzený trest odnětí svobody v jednom ze čtyř typů věznic. Nej přísnějším trestem v České republice je výjimečný trest. Může být uložen pouze za zvlášť závažný zločin, který je v trestním zákoníku výslovně uveden.

Vzhledem k tomu, že nejčastěji ukládaným trestem je trest odnětí svobody, došlo k přeplnění věznic a bylo zapotřebí jednat. Řešením této situace bylo zavedení alternativních trestů, jejichž výkon nesouvisí s izolací ve vězení. Tyto tresty jsou ukládány pachatelům, u kterých není zapotřebí uložit trest odnětí svobody, jelikož alternativní trest je pro nápravu pachatele dostačující. Jejich výčet nalezneme v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Relativně novou alternativu k trestu odnětí svobody představuje trest domácího vězení, který lze uložit jako alternativní trest i k trestu obecně prospěšných prací nebo k peněžitému trestu. Trest domácího vězení může být uložen jedině pachateli, který spáchal přečin. Výkon trestu je prováděn v soudem stanoveném obydlí a v určeném čase. Přičemž se bere ohled např. na zaměstnání odsouzeného nebo náboženské vyznání. Trest nemůže být vykonáván bez písemného souhlasu odsouzeného. Zajímavé pro mě bylo zjištění, že souhlas není vyžadován od osob společně žijících s odsouzeným, přestože jsou výkonem trestu také dotčeni na svých právech. Součástí

trestu domácího vězení je povinnost odsouzeného odčinit následky svého protiprávního jednání.

Původně bylo plánováno, že odsouzený bude mít povinnost během celého výkonu trestu na svém těle strpět elektronické zařízení, které bude výkon trestu kontrolovat. Zařízení by mělo podobu náramku, který by byl odsouzenému připevněn na kotník. Přestože byly podniknuty kroky k zavedení elektronické kontroly, dokonce byl roku 2012 úspěšně uskutečněn zkušební provoz s názvem Elektronický monitoring odsouzených, dodnes tento způsob kontroly nebyl zaveden. Kontrolu provádí probační a mediační služba ČR, které je věnován závěr bakalářské práce.

Probační a mediační služba ČR je nedílnou součástí trestu domácího vězení. Mediace je využívána u tzv. malých procesů, tedy méně závažných činů, které zatěžují soudy. Snaží se zprostředkovat setkání oběti s pachatelem, který tak má možnost uvědomit si psychické, fyzické nebo materiální důsledky způsobené jeho jednáním. Následkem toho může dojít ke změně v pachatelově názoru a chování. Probační činnost se objevuje jak před rozhodnutím o uložení trestu, kdy sděluje soudu informace, které o obviněném získala, tak během výkonu trestu domácího vězení, kdy je její činnost zaměřena na kontrolu výkonu trestu. Kontrola je prováděna pracovníkem probační a mediační služby namátkově v obydlí odsouzeného.

POUŽITÁ LITERATURA

monografie

FARRINGTON, K. *Svět za mřížemi. Šokující pohled do skrytého světa zločinu a trestu, plného korupce, sadistických trestů, obchodů s drogami a vražd vězňů.* Český Těšín: VÍKEND s. r. o., vyd. 1. 2009, ISBN: 978-80-7433-009-4

FENYK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou.* Praha: Linde, vyd. 1. 2010, ISBN: 978-80-7201-802-4

HOLÁ, I. *Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů.* Praha: Grada Publishing, a.s. vyd. 1. 2003, ISBN: 80-247-0467-6

HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi.* Praha: Grada Publishing, a.s. vyd. 1. 2011, ISBN: 978-80-247-3134-6

CHMELÍK, J. *Rukověť trestního práva: Učební pomůcka e studiu trestního práva.* Praha: Linde Praha, vyd. 3. 2012, ISBN: 978-80-7201-884-0

CHMELÍK, J. a kol. *Trestní právo hmotné obecná část.* Praha: Linde Praha, vyd. 1. 2009, ISBN: 978-80-7201-785-0

CHMELÍK, J. a kol. *Trestní právo hmotné zvláštní část.* Praha: Linde Praha, vyd. 1. 2010, ISBN: 978-80-7201-820-8

KUCHTA, VÁLKOVÁ, a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky.* Praha: C. H. Beck, vyd.1. 2005, ISBN: 80-7179-813-4

KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí.* Brno: Masarykova univerzita, vyd. 1. 2002, ISBN: 80-210-3025-9

LATA, J. *Účel a smysl trestu.* Praha: LexisNexis CZ s. r. o., vyd. 1. 2007, ISBN: 978-80-86920-24-5

LYONS, L. *Historie trestu: Justiční trest od dávných dob po současnost.* Praha: Svojtka & Co., vyd. 1. 2004, ISBN: 80-7352-021-4

NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, vyd. 2. 2004, ISBN: 80-7357-026-2

SLABÝ, V. *Domácí vězení - možná alternativa k trestu odnětí svobody*. České Budějovice, 2012. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, katedra praktické teologie

SOTOLÁŘ, A., a kol. Právní rámec alternativního řešení trestních věcí. *Díl první Základy práva a filosofie práva*. Praha: Institut vzdělávání ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001

SVOBODA, I. *Úvod do studia Mediace a probace*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. vyd. 1. 2005. ISBN: 80-7318-261-0

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I*. Praha: C.H. Beck, vyd. 2. 2012, ISBN:978-80-7400-428-5

ŠTERN, P. OUŘEDNÍČKOVÁ, L. DOUBRAVOVÁ, D. a kol. *Probace a mediace, Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál s.r.o., vyd. 1. 2010, ISBN: 978-80-7367-757-2

VĚTROVEC, V. a kol. *Zákon o mediaci a probaci. Komentář*. Praha: EUROLEX BOHEMIA s. r. o. vyd. 1. 2002, ISBN: 80-86432-32-7

ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, vyd. 1. 2003, ISBN: 80-902998-1-4

ZOUBEK, V. *Teorie státu a práva*. Praha: PA ČR, vyd. 1. 2006, ISBN: 80-7251-233-1

Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení

tištěný článek v časopise

ČÁDOVÁ, J. Elektronický monitoring by mohl koncem roku už fungovat. In *České vězeňství*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2015, roč. , č. 1, s. 2. ISSN: 1213-9297

legislativa

ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

ČESKO. Zákon ze dne 7. října 2011, který se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 141/1964 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ČESKO. Trestní řád č. 141/1961 Sb.

Vyhláška ze dne 11. prosince 2009 o kontrole trestu domácího vězení.

Vyhláška ze dne 11. prosince 2009 o kontrole výkonu trestu domácího vězení.

Vyhláška ze dne 11. prosince 2009, kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody a způsob úhrady.

internetové zdroje

EADVOKACIE. *Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku*. [online] © 2014-2015 [2015-07-16] Dostupné z: <http://www.e-advokacie.cz/cs/clanky/trest-domaciho-vezeni-v-novem-trestnim-zakoniku>

JUSTICE.CZ. *Právní úprava trestu domácího vězení*. [online] [cit. 2015-07-15] Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=6370&d=338776>

JUSTICE.CZ. *Nejčastěji kladené dotazy*. [online] © [cit. 2015-07-17] Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=6367&d=338796>

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Probace*. [online] © 2002-2014 [cit. 2014-12-17]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Domácí vězení*. [online] © 2002-2014 [cit. 2015-07-17]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Závěrečná zpráva a ekonomické zhodnocení pilotního projektu*. [online] © 2002-2015 [cit. 2015-07-17] Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/zaverecna_zprava_o_experimentu_Elektronicky_monitoring_odsouzenych.pdf

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Další krok k transparentnímu výběrovému řízení na elektronické náramky: Ministerstvo spravedlnosti zveřejňuje studii proveditelnosti*. [online] © 2002-2014 [cit. 2015-08-06] Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/media/>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Elektronický monitoring odsouzených*. [online] © 2012 [cit. 2015-07-17] Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-odsouzenych>

PŘÍLOHY

Příloha 1 - Elektronický náramek pro odsouzené

Ilustrační fotografie elektronického náramku pro odsouzené k výkonu trestu domácího vězení.

Zdroj: IIDNES.cz